

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSKE BYER OG DERES MÆND

XXVII

KALUNDBORG BY

DANSKE BYER OG DERES MÆND
REDAKTØR: ANDR. K. JENSEN

XXVII

KALUNDBORG BY

1918 - DANSKE BYER OG DERES MÆND - 1918
BRØBJERGHUS - AARHUS

KALUNDBORGS HISTORIE

DEN berømmelige Hvideslægt, hvis Indsats i Danmarks Historie er saa betydningsfuld, har ogsaa grundlagt Kalundborg. Der kunde næppe tænkes gunstigere Plads for en By end den stejle Bakkekam i Fjordens inderste Kant, hvor den lille Tange Gisseløre skærmede mod Havets Rasen, hvor Fjord og Sø dannede et naturligt Værn, og hvor de dengang stærkt skovklædte Halvøer Refsnæs og Asnæs tog af for Stormens Larmen. Fra ældgammel Tid har der inderst ved Fjorden, hvis gamle Navn var *Hærvig*, ligget et Fiskerleje, hvor Skibe kunde søge Ly, og Sakse beretter i sin Danesaga, at Stedet var kendt allerede i Sagntiden. Det er under Fortællingen om Hagbardsagnene, hvor det hedder: „Han (Hake) lagde med sin Flaade ind i den Fjord, der paa Dansk hedder Hærvig, lod Mandskabet gaa i Land og fylkede sit Fodfolk paa samme Sted, hvor nu Esbern har bygget en Borg, hvis Virke kan skærme Egnens Bomænd og stænge de vilde Vender ude“. Byens egentlige Historie tager sin Begyndelse, da Absalons Broder Esbern Snare omkring 1170 anlægger en Borg og en Kirke. Det gamle Navn Hærvig afløses af det nye, som fra den Tid af har været

gængs. Kalundborg, som i Valdemars Jordebog skrives Kalundæburgh og i det 16de Aarhundrede Kallengborg, betyder: Borgen ved Allikelunden, idet der paa den Tid i Stedets umiddelbare Nærhed har strakt sig Skove og Lunde, hvor Skarer af Alliker, i det gamle, danske Sprog kaldet „Kaaer“, har holdt til. Borgen er opstaaet i Danmarks Storhedstid, Valdemarstiden, da Danerne, efter de sejrrige Kampe med Venderne, rundt om i Landet ved Kysterne lagde Borge til yderligere Værn mod fremtidige Angreb. Borgens Grundlægger, Esbern Snare, er den værdige Broder til den store Absalon; mens denne skærmede Sjællands Østkyst ved Anlæggelsen af Borgen ved Havn, Begyndelsen til København, saa Esbern ikke mindre rigtigt, da han valgte Pladsen ved det gamle Hærvig, for der at lægge et Værn for Sjællands Vestkyst. Tapper og snarraadig, noget rastløs, saadan tegner Kilderne os Absalons Broder. Han er født i Sorøegnen, har givet Gaver til Klosteret og ligger begravet i dets Kirke, men hans Livs egentlige Virksomhed tilhører i særlig Grad Nordvestsjælland. Sakse fortæller om, hvorledes Esbern (1170) med et Skib tog Kampen op med 40 vendiske under Sejro og sluttelig, da Hedningerne trængte haardere paa, lod en Mand gaa til Tops og deroppe slaa Ild; Venderne, som troede, at det var et Tegn, han lod gøre til en længere bortliggende Flaade, standsede Kampen, hvorpaa Esbern slap hjem til Kalundborg. Om han, som det fortælles, har opført Ubby Kirke, er tvivlsomt, derimod har han været knyttet til Sæbygaard, hvor han skal være død 1204, efter Sagnet ved at styrte ned ad en Trappe. Det er dog særlig som Kalundborgs Grundlægger, at hans Minde vil leve. Borgen er sunket i

Grus og kun Gadenavne som „Bag Graven“ og „Volden“ minder endnu om et Bygningsværk, som har været betydningsfuldt ved de Begivenheder, der er udspillet i dets Rum, og de Personligheder, hvis Skæbne har været knyttet dertil. Til Gengæld ejer Kalundborg i Esbern Snares femtaarnede Kirke en af Nordens mærke-

Kalundborg set fra Møllebakken

ligste Kirkebygninger, og uden |hans Kirke var Byen ikke opstaaet og vokset.

Den fortrinlige Beliggenhed var Baggrunden for Esberns Værk paa den høje Bakke. Yderst ude laa Kirken, østligere derfor Borgen, omgivet af Volde og Grave, uden om det hele stærke Fæstningsværker, hvis Utilgængelighed yderligere styrkedes ved det naturlige Værn, som afgaves mod Nord af den nu udtørrede Munkesø og mod Syd af Fjordens Vande. Ved Udgrav-

ninger til en Villa i „Lindevænget“, den vestlige Ud-kant af Kalundborg, stødte man i 1907 paa nogle gamle Murlevninger, som ved yderligere Undersøgelse viste sig at være *Rester af den gamle Bybefæstning*. Skønt Udgravningerne endnu ikke er færdige, er det dog muligt i de fremdragne Murrester at skelne 3 forskellige Led. Ældst er en Kampestensmur fra det 12te Aarhundrede tillige med et Porttaarn og en muret Ovn. Fra den yngre Middelalder skriver sig dels en Gruppe svære Teglstensmure med et halvrundt Hjørnetaarn, dels spinklere Mure med et kvadratisk Taarn, muligvis Resterne af „Søtaarnet“. Alt tilsammen sjældne Minder om vore gamle Byers Befæstninger.

Om Borgen eller *Slottet* rejste sig efterhaanden Byen; fra Kirke til Slot løb Adelgade, som rimeligt er efter gammel Skik Navnet paa Stedets vigtigste Gade, Nord derfor Søgade, mod Syd Præstegade. Det var Byens Kærne: Overbyen. Efter Esberns Død gik Kalundborg i Arv til Datteren Ingeborg, som var gift med den ansete Peter Strangesen. 1262 inddroges Borg og By under Kronen, som lod det forfalde, hvorfor det 1285 plyndredes af den bekendte norske Fribytter Alf Erlingsøn, berømt fra Ingemanns Romaner. Erik Menved befæstede det atter og gav det som Len til Broderen Kristoffer, som 1294 paatog sig at fængsle Ærkebiskoppen Jens Grand og Domprovsten Jakob Lange i Lund. Den sidste førtes til Kalundborg og sattes i Fængsel i Taarnkælderen, men undveg senere. Paa Aar efter, 1297, lukkede Kristoffer Slottets Porte for Broderen, som her vilde besøge ham, men som forekom ham at være for vel forsynet med Krigere. Erik belejrede da Slottet og tiltvang sig Adgang. Da Kristof-

Vor Frue Kirke i Kalundborg

fer blev Konge, gik Kalundborg som Len over til den mægtige Hallænder Knud Porse, som i denne Danmarks Opløsningstid sad som en Konge over Halland, Søborg, Holbæk, Kalundborg og Samsø. Efter hans Død 1330 havde hans Hustru Ingeborg, Enke efter Hertug Erik af Sødermanland, Slottet som Arv, men da hun sluttede sig til de holstenske Grever, søgte Valdemar Atterdag ved Belejring at tiltvinge sig Borgen i Sommeren 1341. Først 1343 faldt Slottet i hans Haand og er fra den Tid af under Kronen, styret af Fogeder, Hovedsmænd og Lensmænd, ofte beboet af kongelige Personer og Stedet for vigtige Begivenheder. Valdemar Atterdag afholdt saaledes den 24. Maj 1360 et Danehof i Kalundborg; her fandt efter mange Aars Stridigheder, Udsoningen med indre og ydre Fjender Sted, og herfra udgik et mærkeligt Dokument, den saakaldte „Kong Valdemars Haandfæstning“, som betegner et stort Skridt henimod en stærk Kongemagt.

Gamle Tegninger og Grundplaner i Nationalmuseet og Afbildninger i Resens Atlas gør det muligt for Eftertiden at danne sig en Forestilling om Slottets Ydre. Det ser ud til, at Hovedbygningen oprindeligt i sin Grundplan har bestaaet af 5 sammenbyggede Længer; paa Tegningen hos Resen findes der dog kun 4, med et Taarn i hver Ende af den ene Længe; det ene bruges til Kapel, det andet til Fængsel. Den ydre Slotsgaard var omgivet af en Ringmur; ved denne var bygget 4 fritstaaende Taarne: „Fars Hat“, „Folen“, „Malttaarnet“ og „Bajertaarnet“. „Folen“ skal have sit Navn af en Bemærkning af Dronning Margrete, efter hvilken hun havde lovet Kong Albrecht, at han skulde ride den højeste Fole i Danmark; det skete paa den Maade, at

han blev fanget og sat i det omtalte Taarn, som saa fik dette Navn. Det hele er dog usikkert. Derimod er det sikkert, at „Folen“ var det Sted, hvor Rigets Skatkammer („Tressel“, af fransk trésor) fandtes. Uden om Slottet laa Volde og Grave.

Vi følger Slottets Skæbne videre gennem Tiden til dets Undergang i Svenskekrigen. 1468 fandt det første Stændermøde Sted i Kalundborg; det var under Christian den 1ste, som herved søgte Støtte i Folkets bredere Lag mod Aristokratiet; foruden Prælater, Riddere og Svende skulde en Borgmester, to Raadmænd og to af hver Købstads Menighed give Møde, dertil to Bønder fra hver Herred. Kongen vandt her ved Folkets Hjælp en stor Sejr over Adelen. Da han var død 1481, afholdtes der Aaret efter en Rigsdag i Kalundborg for at faa Spørgsmaalet om hans Efterfølger bragt i Orden. Samme Aar valgte Christian den 1stes Enke, Dorothea, Slottet til Enkesæde og beholdt det til sin Død, 1495, sammen med sin Søn Frederik, som senere blev Konge. Den anden Søn, Kong Hans, besøgte ofte sin Moder og nærrede i det hele stor Interesse for Byen. Rigsdage og Møder afholdes jævnligt i disse Aar ligesom Kongerne udsteder Breve derfra.

Militært kommer Slottet til at spille en Rolle paa Christian den 2dens Tid. Da han var fordrevet, hyldede det ganske Land Frederik den 1ste, alene København og Kalundborg gjorde Modstand. Kommandanten Claus Eriksen lod sig af Rigshovmesteren Mogens Gjøe overtale til at overgive Slottet, idet han lod, som om han forsvarede det. Han stod selv for Forsvaret af Taarnet „Folen“, som han værnede paa den Maade, at han lod 50 af Kong Frederiks Folk faa Adgang dertil, hvorefter

de tog Slottet i Besiddelse. Fra den Tid af bar Kommandanten Øgenavnet Claus „Slippeslot“. Under Grevens Fejde stormedes det 1535 og indtoges af Grev Kristoffer, men Christian den 3die fik efter en Belejring 1536 Slottet i sin Haand.

Kalundborg blev i udstrakt Grad benyttet som Statsfængsel. Det er alt omtalt, at Domprovsten Jacob Lange sad fangen her i 1294; Dronning Margrethe har muligvis ogsaa hensat nogle fornemme Fanger her, og i Aaret 1520 indespærredes her Sten Stures Enke, Kristine Gyllenstjerne, sammen med sin Moder og flere svenske Adelsfruer af Kong Christian den 2den, som selv senere maatte tilbringe sine sidste 10 Leveaar som Fange paa Kalundborg. Den stolte Hersker, som selv havde beredt saa mange Fængsel og Død, fristede her fra 1549 en Fanges Kaar, dog vist nok i en meget lem-fældig Grad. Hans Fætter, Christian den 3dje, døde Nytaarsdag 1559 og den 24de Januar samme Aar fulgte den gamle skæbnefulgte Konge ham i Graven. Paa Frederik den 2dens Tid sad den franskfødte Feltherre Carl Mornay, som havde været i svensk Tjeneste, fængslet paa Slottet i 7 Aar fra 1566; paa Væggen i Fængslet skrev han disse Ord: „Hic septennio comedi panem doloris“ („Her spiste jeg i 7 Aar Smærtens Brød“). Den sidste bekendte Fange var Dr. med. Kristoffer Dybvad, som under Christian den 4de i Skrift og Tale rettede Angreb mod Regeringen. Han lovpriste Christian den 2den og var en ivrig Talsmand for Regeringsforandringer. Efter nogen Tids Fængsel i Københavns Blaataarn førtes han 1621 til Kalundborg, hvor han ved egen Uforsigtighed kom af Dage 2 Aar efter. Da han om Aftenen var gaet til Ro, var Lysetanen, da han

slukkede Lyset, faldet ned i en Bunke Kul; i Nattens Løb udvikledes Kulos, som kvalte ham.

I Tidens Løb forfaldt Slottet mere og mere, indtil dets Skæbnetime kom ved Svenskekrigen 1685. Svenskerne indtog det og brandskattede Byen, som maatte betale den svenske Oberst 40 Lod Sølv og 50 Rdl. i rede Penge, for at de ikke skulde stikke Slottet i Brand.

Interier fra det gamle Kalundborg

Bagefter nedbrød de det til Grunden og forlangte oven i Købet 50 Rdl. af Byen for Arbejdet. En gammel Beskrivelse over Kalundborg fra 1788 beretter, at der endnu for faa Aar tilbage har ligget anselige Ruiner. „Dog er endnu tilbage en Steendysse, hvorunder sees et Stykke Muur een til to Alen over Jorden, hvor det høieste Taarn skal have staaet“. Efter den Tid anvendtes Stenene til Bygninger baade i Kalundborg og i Aarhus, og i vore Dage ligger Slotsgade, Sygehuset og

Raadhuset paa det Sted, hvor Esbern Snares gamle Borg havde sin Plads i omtrent 500 Aar.

Den vestlige Bakkekam med Borg, Kirke og Fæstningsværker blev i Løbet af Middelalderen tillige Stedet for Kalundborg *By*, hvis ældste Del paa Bakken kaldtes *Overbyen*. Det var rimeligt. Her var Fæstningen, som kunde beskytte de fredelige Borgere, her boede de til Slottet knyttede Embedsmænd, her var Torveplads til Køb og Salg. Kalundborg har i Middelalderen spillet en ikke ubetydelig Rolle ogsaa som *By*, hvad der kan ses af flere Omstændigheder.

Der fandtes saaledes *to Gilder*, indviede henholdsvis til St. Knud og St. Gertrud. St. Gertruds Gilde nævnes allerede i et Skøde fra 1395, da Peder med Tilnavnet Sød af Nykøbing paa Falster solgte Gildet noget Gods i Asmundorp i Arts Herred. Det omtales fremdeles i Skøder fra 1410 og 1415 samt i et Brev fra 1419, da Forstanderne udlejede et Gildebrødrene tilhørende Jordstykke. St. Knuds Gilde var naturligvis viet til den kanoniserede Knud Lavard. Endnu findes i Behold det Bæger, som enhver, der vilde optages i Gildet maatte tømme. Det opbevaredes tidligere paa Raadhuset, er af Træ og kan rumme ca. 2½ Pot. Endvidere har man fra ca. 1480 en Portegnelse over de fornemmere Medlemmer af dette Gilde, hvoraf det fremgaar, at bl. a. Kong Valdemar Atterdag og Bisp Peder Jensen Lodehat har været Medlemmer.

Som et yderligere Bevis paa Byens Anseelse kan anføres, at der siden 1239 var et *Graabrødrekloster*. Jakob Stenersens Datter, Ingerd af Regenstein, var Stifterinde af dette Kloster, hvis Kirke indviedes 1279. Graabrødrene eller, som de efter dennes Stifter Frans af

Assisi kaldes, Franciskanerne, boede her i omtrent 300 Aar indtil Reformationstiden, da Klosters sidste Prior Melchior Jensen frivillig i Aaret 1523 gav sit Minde til Munkenes Forjagelse, og selv gik over til den ny Kirke som den første lutherske Sognepræst. Den gamle Klosterbygning forfaldt efterhaanden og omdannedes som Ladegaard for Slottet, saaledes at *Kalundborg Ladegaard* altsaa ligger paa det gamle Klosters Grund. Efter Slottets Nedbrydelse bortsolgte Klosterbygningerne i 1664 til Gabriel Marselis og kom i det 18de Aarhundrede i Slægten Lerches Hænder; 1752 opførte den daværende Ejer Chr. Lerche den Hovedbygning, som endnu staar med Lerchernes Vaaben over Porten. Nu drives Ladegaarden som Mønstergaard af Godsejer Carl La-wætz.

Det gamle Kalundborg har ogsaa haft sin egen Kirke, *St. Olai*, der sikkert var Byens egentlige Sognekirke, mens Esbern Snares, Vor Frue Kirke, særlig var Slotskirke. Hvor *St. Olai* Kirkegaard nu ligger, havde i ældre Tid denne Kirke sin Plads. Efterhaanden som de to Bydele Over- og Nederbyen, som senere skal omtales, smeltede sammen, og da Raklev Sogn fik sin egen Kirke, blev *St. Olai* mere og mere forladt og afløstes som almindelig Bykirke af Vor Frue. Det var en lille, lav og brøstfældig Bindingsværksbygning, der paa Grund af sin Beliggenhed paa et Højdepunkt tjente de søfarende til Sømærke og blot af og til brugtes ved Begravelser. Men da den som sagt har været Sognekirke for Byen og flere omliggende Landsbyer, har der rimeligvis før Bindingsværkskirken ligget en anden Kirke af et mere solidt Materiale.

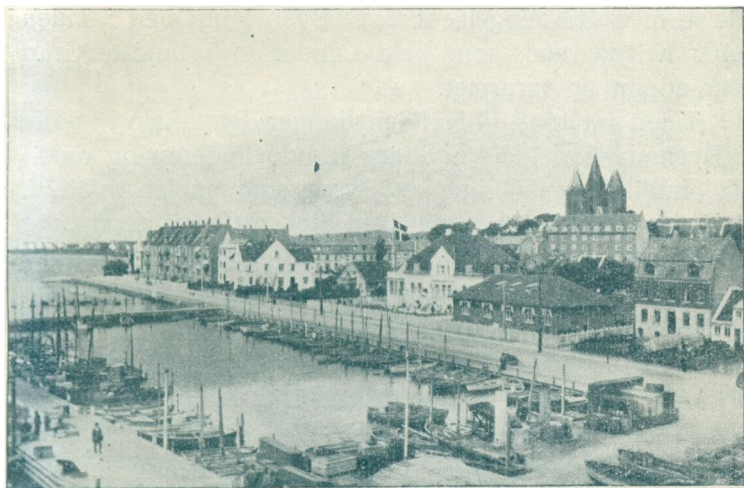
Længere borte fra Byen laa i den østlige Kant paa

det saakaldte *St. Jørgensbjerg*, udenfor den gamle Østerport, *et Hospital* for spedalske. Muligvis stammer Hospitalet fra det 1495 nævnte Helligkorskapel; adskillige Gange omtales „St. Jørgens Gaard; som Navnet var, indtil den 1627 blev henlagt under Vartov Hospital i København, mens Jorderne efterhaanden blev udstykket og bortsolgt.

Den saaledes fremblomstrende By fik i Aaret 1485 Privilegier af Kong Hans og kunde i det hele taget glæde sig i høj Grad over Kongernes Bevaagenhed. Gang paa Gang fornyedes Privilegierne. Imidlertid er en anden Udvikling i Gang, og den truer en Tid med at opløse Byen i Strid og Kiv.

Efterhaanden som Stadens Befolkning tog til, blev Pladsen indenfor Murene i den gamle Fæstningsby for trang, og Haandværkere og Handlende begyndte at slaa sig ned i Lavningen mellem Møllebakken og Fjorden, boende og byggende langs Landevejen i Øst, hvor der var Plads til Udvidelser og Opland til Handelen. Denne saakaldte *Nederby* gik mere og mere frem i Betydning, mens Overbyen blev forladt i stedse højere Grad. Landevejen, der bugtede sig som Linen i et Stykke Tovværk, fik — efter den gamle Benævnelse „Kordel“ paa dette — Navnet Kordilgade, som endnu er Navnet paa Kalundborgs Hovedgade, og Købmændene slog sig ned der. Den gamle Overby holdt haardnakket paa sine Rettigheder og søgte ad kunstig Vej at dæmme op for Udviklingen, idet Lensmændene paa Slottet fik Christian den 4de til at udstede Befalinger, hvorved Overbyen, som mente sig at være i Besiddelse af Privilegierne og Rettighederne, stadig fik Lov til at beholde disse, mens *Nederby*, som i Virkeligheden var blevet

Centret, blev tilsidesat. Saaledes siger Resen: „Anno 1606 rusticos in *suburbio* Calundæ quicquam vendere vetuit“ (i Aaret 1606 forbød han Bønderne i Kalundborgs Nederby at drive nogensomhelst Handel). Nederbyen krævede deres Rettigheder, mens Lensmanden Hans Lindenov i 1642 talte Overbyens Sag, og Lands-

Det nye Kalundborg

tingets Dom gav ham og Overbyen Ret. 1650 blev de to Bydele stillet lige, og da Slottet 8 Aar efter blev nedbrudt, var ogsaa Overbyens Vælde forbi, og fra den Tid af har der ikke hersket nogen Modsætning.

Svenskekrigen 1658 gik, som tidligere omtalt, haardt ud over Slottet, men Byen led ikke mindre derved. De svenske Officerer, som laa i Kvarter i Byen, brandskattede vældigt, baade de enkelte Borgere og Byen som Helhed. En Færgemand eller Skipper maatte daglig

betale 5 Rigsdaler, en Haandværker ugentlig 8 Rigsdaler, og selve Byen fik den 26de August 1658 Paalæg om at betale en Brandskat paa 4000 Rigsdaler foruden en maanedlig Afgift af 1360 Rigsdaler. Alt i alt maatte Byen i Tiden fra December 1658 til Slutningen af 1659 udrede 16,059 Rigsdaler. Dertil kom fra dansk Side trykkende Skatter i mange Retninger; dette i Forbindelse med Ødelæggelse bragte Byen langt ned i Tiden efter Krigsaarene, som hele Landet jo i højeste Grad var udpint og forarmet.

Tiden fra 1658 til Nutiden danner den anden Periode i Byens Historie. Kalundborg i Middelalderen og nyere Tid indtil Svenskekrigen er Byen, som spiller en Rolle i Danmarks Historie med sit Slot og ved de mange historisk vigtige Møder, der er afholdt. Efter Slottets Undergang og Rigsstyrets Forlæggelse til andre Dele af Sjælland bliver Byen en almindelig, anden Rangs Provinsby, hvis Historie og Udvikling falder sammen med de fleste andres, selv om særlige Forhold naturligvis paa hvert enkelt Sted kan gøre sig gældende. For denne Bys Vedkommede er det særligt Beliggenheden ved den til Havn fortrinligt egnede Fjord med nem Adgang til Havet. Dette præger Byens økonomiske Liv gennem Tiderne. Kalundborg bliver Byen med Handel og Søfart, og indtil det 19de Aarhundredes Midte tillige et vigtigt Knudepunkt for Forbindelsen mellem Sjælland og Jylland.

*

*

*

Den berømte Begyndelse paa Holbergs „Peder Paars“:

„Jeg sjunger om en Helt, hvis Skæbne og Bedrifter
tør billig tegnes an blandt alle Folkes Skrifter.

Jeg sjunger om en Helt, den store Peder Paars,
som tog en Rejse for fra Kalundborg til Aars,“

tegner os levende *Smakkefartens* Tider, da Kalundborg var Overfartsstedet til Aarhus, og Rejsende med Gods og Kreaturer bragte Liv i Byen. Fra det 17de Aarh.s Slutning foreligger Takster for Befordringen; der var forskellig Pris, eftersom det var Vinter eller Sommer. Taksten var for „1 Person“ 3 Mark 8 Sk., for „1 Bonde eller Sendebud“ 2 Mark 8 Sk., mens man for en Okse maatte betale 3 M. 6 Smakker besørgede Overfarten, som i sin Begyndelsen var et privat Privilegium, men efter 1710 indehavdes af et Færgelav, det saakaldte „Færgeløb“, bestaaende af 15 Borgere fra Byen. Byen tjente godt paa Færgefarten; en stadig Strøm af Rejsende drog igennem og maatte ofte gøre Ophold for at afvente gunstigt Vejr, ligesom Transporten af Kvæg, som aarlig beløb sig til 7—8000 Stykker, var saare indbringende. Krigen har Smakkerne ogsaa lidt under; den 10de August 1715 blev Smakken St. Katharina under Thunø angrebet af en svensk Skærbaad, men dens Skipper Peder Møller bevæbnede de Rejsende ombord og nedlagde selv tilligemed en Skytte flere Svenskere, saa Skærbaaden maatte vende om. Smakken blev derefter bevæbnet med 6 Kanoner og den 28de Sept. 1715 blev Skipperen gjort til ekstraordinær Søkaptajn, og Færgelavet forærede den kække Mand et Sølvbæger. Ogsaa fra Kapertiden 1807—14 meldes om Angreb af Englænderne. Da Smakkerne 1851 afløstes af Dampskibe, gik Byens Indtægter betydeligt ned; nu behøvede de Rejsende ikke at gøre saa lange Ophold. Det 19de Aarh. er til Dels en Nedgangens Tid for Byen, som man mere og mere gik udenom ved Rejser. Der kom Dampere direkte fra København til de jyske Byer, og Jernbanen København—Korsør tog Broderparten af

Guldborg Hansen,
Direktør

Julia Jensen,
Købmand

Alfred Bech,
Bankdirektor

Færdselen. I det 19de Aarh.s sidste Fjerdedel bedredes Forholdene noget, da Jernbanerne kom; 1874 til Roskilde, 1878 til Slagelse.

Handel har siden det 17de Aarh. været Byens Hovednæringsvej, og navnlig Søhandelen har til forskellige Tider været i rask Gang. Der kommer et Pust af Hav ind over Byens Liv, Forbindelserne med Udlandet giver Horisont og Udsyn hos Indbyggerne, Byens Historie bliver — i det smaa ganske vist — en Afspejling af Handelens skiftende Historie.

Først det 17de Aarh., allerede før Svenskekrigens Ødelæggelser var Handel paa Udlandet i Gang. Det var Vest- og Sydeuropa, man handlede med; ved Forordning af 28de Januar 1682 faar Kalundborg sammen med 6 andre danske Købstæder Ret til at drive Handel paa Udlandet. Indtil det 18de Aarh.s Midte varer dette ved, saa kommer en ny Periode: Handelen paa Norge indtil 1814. Den gamle Bybeskrivelse fra 1788 beklager, at den udenrigske Handel er standset: „Udenrigs Handel føres ikke paa denne Tid, som er en sand Nat

Viggo Andersen,
Købmand

A. Dujardin,
Købmand

Hans Marius Jensen,
Købmand

uden Morgenrøde for Kallundborg og andre smaa Kiøbstæder, de ere alle opslugte af Pharaos magre Kiør, og hvor høit man end hører en af dem brøle, kiendes det ikke.“ Det var det kornrige Danmark, som solgte af sin Overflod til Broderriget, der ikke kunde brødføde sig selv, men ogsaa Brændevin, Malt og Flæsk førte Ærøskipperne til Norge paa deres Skuder. Til Gengæld bragte de Jærn, Sild og Tømmer tilbage. Ved Siden heraf solgtes en betydelig Mængde Korn til Flensborg, som ogsaa leverede Brændevin til Norge, men som manglede de fornødne Raavarer til Produktionen heraf. Den livlige Omsætning bragte Velstand. Kornet gik toldfrit til Norge, men Kvaliteten var under Lavmaalet, da Nordmændene, som nødvendigvis skulde bruge Kornet, tog imod det, hvilken Stand det end var. I én Henseende har Kornhandelen med Norge været til Nytte, idet Kalundborgs Opland blev stærkt udvidet og opdyrket.

Ved Freden i Kiel 1814 maatte Danmark afstaa Norge og en Hovedbetingelse for Handelen: Toldfri-

den, faldt derved bort. Byen maatte søge et nyt Marked, som den fandt i Holland og især i England. Det var Kornhandelsperioden i vort Lands Historie. De to nævnte Lande stillede imidlertid langt større Fordringer til Kvaliteten end Norge, men det var kun godt, thi Landmændene blev derved tvunget til at avle bedre Varer og sørge for Sædens Rensning. Tiden fra 1814 til ind i 50-erne er Byens Glansperiode i den nyere Tid. Smakkefarten bragte Penge, Kornhandelen, som dreves paa Spekulation, ligeledes, og Slagelse og Holbæk, Nabobyerne, henlaa i Uvirksomhed. Tolden paa Kornet til England var glidende; det vil sige: Tolden var lavest naar Priserne var højest, derfor gjaldt det for Byen til enhver Tid at være parat til Eksport, og det kunde nemt ske, da Havnen var god og Fjorden som oftest isfri. Det er de store Handelshuses Tid: Borries i Helsingør har Agent i Byen, Firmaet C. S. Blachs Enke & Co. i København har Købmand Peter Lassen som Agent; Hambro & Søn fra København har Konsul H. C. Hellesen. Brændevin produceres i svære Mængder. Spekulationer raser vildt, saa Blachs Enke ruineres derved. Det er en kort, men hidsig Leven og Nyden.

Efterhaanden trænges Byen fra andre Kanter: Slagelse-Agenten H. H. Schou bygger Kornmagasiner ved Mullerup, fra Kalundborg anlægges som Modtræk et andet Magasin paa det samme Sted med det Resultat, at Handelen drages bort fra Byen. Holbæk tager ogsaa Offensiven, Rejseruterne begynder at gaa udenom Kalundborg, og endelig blev Kornhandelen, da England indførte fast Told, mindre indbringende. Fra 1850 til 1880 er der dog endnu Efterdønninger fra Glans-

tiden; Storkøbmanden M. M. Lund er Hovedmanden for Eksporten, som især omfatter Byg baade til England og Norge. Brændevinsbrændingen bliver fortsat til 80-ernes Midte. Det kan ogsaa nævnes, at der en Tid lang i 30-erne afholdtes store Uldmarkeder.

— — —

Betragter man fra „Esbern Snares Høj“ paa Møllebakkeanlægget Byen, tegner den sig smukt med det blaa Vand og de mange røde Tage, som er Byens Pryd. Det kan ikke noksom paaskønnes, at en Byes Borgere viser Forstaaelse, ikke alene af Nutidens Krav, men ogsaa af Fortidens. Der bygges harmonisk, saa det stemmer med de mange Levninger af tidligere Bygningskunst, der endnu er bevarede, og som giver Byen en særegen, dragende Skønhed. Paa faa andre Steder har Forskeren af vort Lands Fortid fundet større Forstaaelse og Offervillighed end i Kalundborg. Mange Mænd har her bragt personlige Ofre for at frelse værdifulde Minder om svundne Tider. I en Fremstilling af denne Bys Historie kan man derfor ikke undgaa at komme ind paa en Omtale af de forholdsvis mange Bygninger fra Fortiden, som takket være Imødekommenhed fra alle Interesserede efterhaanden værnes og beskyttes.

Først *Kirken*, Esbern Snares Vor Frue Kirke. Hvor man end betragter Byen, fra Land- eller Søsiden, er det dens fem Taarne, der danner Midt- og Samlingspunkt. Kalundborg er den 5-taarnede Fæstningskirkes værdige By, og ingen Købstad bærer med større Ret sit Vaaben, end Kalundborg de 5 Kirketaarne i sit Segl. Ren og simpel, men alligevel afvekslende, tegner Kirken sig i sin Grundplan som et græsk Kors med kvadratisk Midtparti, hvorfra der udgaar fire korte Kors-

J. C. Kielgast,
Apoteker

F. Lundgren,
Hotelejer

Johs. Møller,
Boghandler

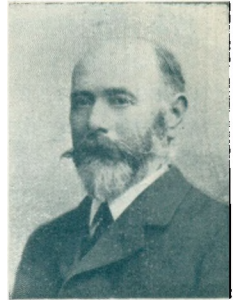
arme, hver begrænset af et ottekantet Taarn, viet til henholdsvis St. Gertrud, St. Maria Magdalena, St. Anna og St. Katharina. Og i Midten knejser det anselige Vor Frue Taarn. Omkring 1170 opførte Esbern Snare ~~de~~ det ejendommelige Bygningsværk, som i Tidernes Løb har været ilde medtaget af Brande, særlig 1314 og 1776. Den største Ulykke skete dog 1827, da Midtertaarnet styrtede sammen og i sit Fald ødelagde meget af Kirkens Inventar. Indtil 1871 henstod den stolte Kirke i en elendig Tilstand; i det Aar blev den restaureret og Taarnet genopført. Man begik den Gang den Fejl at overkalke det Indre, men en senere Tids bedre Forstaaelse er ved at rode Bod herpaa. Omkring 1906 blev det besluttet at dekorere Kirken under Ledelse af Joachim Skovgaard, og under Forberedelserne hertil fandt man indfælgede Søjler i Muren og et enkelt Sted et Kalkmaleri. Det blev da vedtaget at fjerne Pudslagene, saa Kirken om føje Tid vil vise sig i sin gamle, skønne Skikkelse med de røde Sten. I Kirkens Indre fanges Øjet straks af de fire Granitsøjler, som bærer Midter-

L. Andersen,
Købmand

W. Quæde,
Købmand

Chr. Pedersen,
Handelagartner

taarnet; af Inventaret kan særlig nævnes Døbefonten af Granit, udsmykket med Rebsnoning og Palmetter, og Altertavlen, udført af Lorenz Jørgensen i Holbæk, en Barokkunstner, som særlig har virket i Nordsjælland; Tavlen er skænket af Lensmanden Hans Lindenow 1650 og bærer i Billedskærerarbejde Fremstillinger af Himmelfarten, Nadveren og Christi Fødsel, Korsfæstelsen og Opstandelsen samt flere enkelte Figurer.

Kirken omgives af Kirkegaarden, som atter omsluttes af en Ringmur. Den Skønhed, der hviler over Kirken i sig selv, fremhæves og fuldkommengøres af Omgivelserne, som efter danske Forhold danner et Bybillede af en sjælden harmonisk og stemningsrig Art. I et Hjørne af Kirkegaarden, ud mod Præstegade, ligger en Stenbygning fra den yngre Middelalder, i Øjeblikket sørgelig vanrøgtet, men forhaabentlig sin Udbedring nær. Det er den gamle Kirkelade, hvor senere Byens Latinskole havde Plads. Kalundborg har som flere andre Provinsbyer haft en latinsk Skole, som ophævedes ved den store Skolereduktion Aar

1739, hvorved dens Kapital og Indkomst henlagdes under den ogsaa nu nedlagte Latinskole i Slagelse. Om end ikke Skolen hørte til de bekendteste, er dog i Tidens Løb flere lærde Mænd udgaaede derfra.

Overfor den gamle Skolebygning ligger i Præstegade en anden senmiddelalderlig Bygning i to Stokværk med overhvelvet Kælder. Røde Munkesten er Byggeemnet for Huset, som med sine kamtakkede Gavle og sit blindingsprydede Murværk engang, naar det bliver restaureret af Ejeren, Nationalmusæet, vil staa som en fornem Type paa den senere Middelalders Bygningskunst. Det har tidligere været benyttet som Sygehus.

I det nordvestlige Hjørne af Kirkegaardsmuren ligger endnu en Middelalderbygning, som de to foregaaende af Munkesten. Det er Kirkens Ligkapel, men var forhen Rektorbolig, da Latinskolen eksisterede. Efter dennes Nedlæggelse var der Fattigskole, og Skildringen i Bybeskrivelsen fra 1788 giver et typisk kulturhistorisk Billede af de stakkels fattige Skolebørns Kaar. Det hedder saaledes: „Kirkens fattige Skole indeholder foruden andre Børn en halv Snees saa kaldte Chorsdrenge, fordi de bruges ved Sangen i Kirken. De gaae Huus fra Huus hver Løverdags med en Bøsse, sjunge et Vers, samle sig nogle Skillinger og takke paa Latin. Pengene anvendes til sorte Klæder og til Hielp for deres fattige Forældre.“

I 1788 var der i Byen én Fattigskole og én Borgerskole; efter 1814 forenedes alle skolepligtige Børn i en fælles Borgerskole, i 1837 adskiltes paany Fattigskolen fra Borgerskolen, hvortil der knyttedes en Realklasse; siden 1901 er der atter fuldt Skolefællesskab for alle,

fattig og rig, enhver kan gaa fra Underskolen op gennem Mellemskole og Realklasse. Derimod kan man ikke tage Studentereksamen i Byen.

Af *Adelgades Huse*, som yderligere giver Gadebilledet omkring Kirken Karakter, maa særlig fremhæves en Bindingsværksbygning fra det 17de Aarh.s Begyndelse.

[Gamle Huse — I den lave Bygning havde Chr. Beck sin første Butik

Den ligger umiddelbart op mod Kirkens Ringmur og er for en halv Snes Aar siden blevet smukt restaureret af Nationalmusæet. Bygningen hviler paa en Sokkel af Kampesten og er to Stokværk høj, med det øverste springende frem over det nederste. Paa den anden Side i Adelgade (Nr. 6) ligger den saakaldte Bispegaard, ogsaa opført af Munkesten. Den Del af Gaarden, som har Facade ud til Gaden, er overkalket, mens Bygningen, som ligger vinkelret derpaa, har faaet Lov at be-

holde sine røde Sten. I denne var der fra 1539 til 1854 Raadhus.

Endelig afslutter *Lindegaarden* mod Vest Kirkens Omgivelser. I sin nuværende Skikkelse stammer Bygningen væsentlig fra det 18. Aarh., men der har været en ældre Bygning, som efter sigende er opført af Hans Lindenov den yngre, der 1639 fik Kalundborg som Len. Grundplanen er overordentlig interessant; Gaarden bestaar af 6 Fløje, som danner et større og et mindre Gaardsrum, og det indre er pragtfuldt udsmykket i Rokostil. Ogsaa denne Bygning er det ved en storstilet Gavnildhed fra en privat Mand lykkedes at bevare for Eftertiden. Den rummer nu Byens righoldige Musæum.

Vi slutter dette Afsnit med nogle oplysende Tal over Indbyggerne. I Aaret 1645 var der 1139, 100 Aar efter 1752: 1242, 1787: 1375; saa nogen Tilbagegang: 1801: 1322 derefter regelmæssig Fremgang gennem det 19de Aarhundrede.

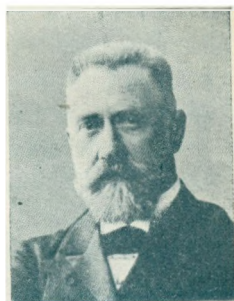

Chr. Gottschalk,
Købmand

N. K. Poulsen,
Direktør

P. Colding,
Konsul

KALUNDBORG I VORE DAGE

DE sidste 75 Aar er for Kalundborg som for andre Provinsbyer en maalbevidst Udnyttelse af Forholdene. Handelen bestaar nu særlig i Import af Foderstoffer og Kul og i den seneste Tid vil man forsøge at udnytte Efterspørgslen efter Tonnage ved at bygge et stort Skibsværft. Nyt Blod, dristigt Initiativ og smart Udnyttelse af Konjunkturer har bragt Kalundborg i Folkemunde, som om det var et nyt Esbjerg der her rejste sig, men Kalundborg har Historie og derfor en Tradition at bygge paa. Da hele den Del af Kalundborg, der nu findes omkring Kordilgade, i sin Tid „blev til“ betragtedes det som noget af et Oprør og den gamle Del af Byen kæmpede imod dette nye med alle Midler. Historien gentager sig, thi den selv samme Kamp raser atter i Kalundborg — Formerne er anderledes, men Hensigten den samme.

Gennem Samtaler med over et Hundredtal af Byens Borgere har det vist sig, at der bag de rolige Facader

i den gamle historiske By udkæmpes en haard, bitter Kamp, hvor den laveste Misundelse gaar Haand i Haand med traditionel Fornemhed, for at lægge Sten i Vejen for den nye Udvikling Kalundborg staar ved Begyndelsen af. Der er sikkert handlet dristigt og spillet højt Spil i Kalundborg, men Gevinsten vil ogsaa være Indsatsen værd, thi der vil komme et helt nyt Liv til Byen, der vil give Velstand og Arbejde til mange — men saadant naas ikke af den der sover, men kun gennem et maalbevidst Arbejde, Brydninger og Kamp.

Kalundborg staar foran et Valg.

Vil den tage Chancen eller overlade det til andre, herom drejer det sig.

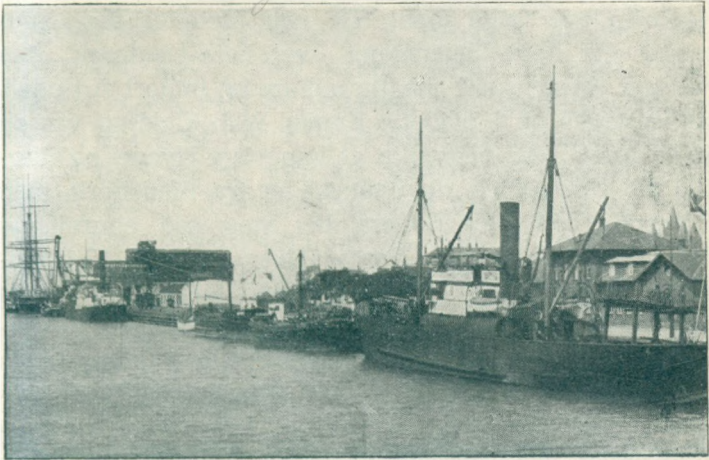
— — —

Lad os følges ad og se hvorledes denne By ser ud og søge at lære dens Liv nærmere at kende.

Der er en bekvem Baneforbindelse med København og Slagelse, men kommer man den Vej faar man ikke noget gunstigt Forhaandsindtryk. Rejs til Byen ad Søvejen, det er en behagelig Tur fra Aarhus forbi Tunø, Samsø gennem Fjorden til Kalundborg. Dybest inde i Fjorden med en naturlig Havn bag Gisseløre ligger Byen behersket af sin femtaarnede Kirke, mod Syd Halvøen Asnæs med sine to Skove, Vesterskov og Forskov, og Grevskabet Lerchenborg, mod Nord ses Refsnæs med sine bratte Skrænter ned mod Fjorden, sine sagnrige Bakker og sit berømte Kysthospital.

Vi staar uden om Gisseløre og ind i Havnen, hvor vi lægger til tæt ved Banegaarden. Lad os se lidt paa denne Havn, der er og antagelig i stadig stigende Grad vil være Kilden, hvoraf Byen suger Næring til stadig Vækst og Velstand.

I ældre Tider regnedes Kalundborg for Sjællands bedste Havn efter København og dens Beliggenhed ved den dybe, let tilgængelige Kalundborgfjord er ogsaa ideel, især da den smalle Landtange Gisseløre danner et naturligt Værn for Havnen. Oprindelig var der en toarmet Skibsbro, hvorefter den ene benyttedes af Han-

Havnen med Importkompagniets Krønælæg

delsskibene, den anden af Færgesnakkerne. Trods gentagne Udvidelser, især da Dampskibenes Tid kom, blev Skibsbroen snart utilstrækkelig og der opførtes da i Aarene 1853—54 en Stenmole, ligesom der senere foretoges betydelige Havneudvidelser og Uddybninger, saaledes at Havnens Størrelse i Tiden omkring 1890 udgjorde op mod 100,000 Kvadratalen med en største Dybde af 16 Fod, medens Bolværkernes Længde udgjorde ca. 800 Meter.

Dybde og Losningsforhold var fuldt tilfredsstillende saalænge der ikke var anden Havnetrafik end Smakkefarten og Kornskuderne til Norge; men da Baneforbindingen etableredes med København kom der et helt andet Præg over Byens Forretningsliv. Dette stod desuden i intim Føling med Omegnens Landboere, og da hele Landbruget i 60erne lagde Driftsformen om maatte Købmændene følge med. De nye Metoder for Landbruget gik deres Sejersgang over hele Danmark; den tidligere Korneksport maatte ophøre og Import af Foderstoffer tages op i Stedet. Konsul Wilh. Colding var en af de første, der begyndte at importere Hvede- og Rugklid fra Neumühlen og Palmekager fra Flensborg, men Efterspørgslen efter Foderstoffer steg saa enormt, at der maatte søges nye Forbindelser og hele Virksomheden lægges om. Andre Firmaer fulgte i Coldings Spor og den Storimport, der fulgte, gjorde snart Havnespørgsmaalet aktuelt. Forbindelserne med Omverdenen ordnedes paa en fyldestgørende Maade, men dette stillede endnu større Krav til Havnen, hvis Dybde og Losningsgrejer ikke svarede til de nye Fordringer. Store Udvidelser og Uddybninger gennemførtes og da Wilh. Coldings gamle Firma i 1902 optog andre Firmaer i sig, hvorefter det hele omdannedes til det store Aktieselskab Importkompagniet, der drev virkelig Storhandel med Import af Kul og Foderstoffer, tog man i 1903 fat paa en meget betydelig Udvidelse af Havnen. Store Arealer opfyldtes, Bolværker blev bygget og grundige Uddybninger foretoges. Paa en Del af de opfyldte Arealer opførte Importkompagniet et stort elektrisk Krananlæg med tilhørende Siloer for Kullosning og et stort Silopakhus med Losseapparater for Korn og Foderstoffer.

Havnens Dybde er nu 6,9 Meter og der findes foruden alle moderne Lossegrejer en Bedding for Skibe indtil 2 Meters Dybgaende; men — og her er det *men*, der sætter Skel i Kalundborg — øst for den nuværende Havn foretages mægtige Arbejder, der vil revolutionere hele Havnens Liv og Færden. Aktieselskabet Kalundborg Skibsværft stiftedes 1916. Sjælen i Foretagendet er Ingeniør *N. V. Henckel*, der er født i København 1877. Mod denne Mand og hans Foretagende er der øvet en Chicane, som heldigvis ikke er sædvanlig i dette Land, men Manden og hans dristige Initiativ er ogsaa ud over det almindelige, saa han *skal* selvfølgelig faa Modstandere, men trods dette og trods Krigen gaar Skibsværftet stadig frem. Værftets Anlæg er projekteret af Overkonstruktør Nielsen ved Orlogsværftet og vil komme til at spænde over betydelige Arealer. Da Værftet kontraherede om Skibsbygningskontrakter saa tidlig, at det havde Sikkerhed for at kunne lægge Kølen til et Skib saasnart den første Bedding var klar, gav dette Anledning til stærke Angreb fra forskellig Side, og man saa det Særsyn, at en af Byens højeste Embedsmænd arbejdede imod Værftet, skønt han havde paataget sig at virke i modsat Retning. Denne Affære, der sinkede Værftets Arbejde i flere Maaneder, er for frisk til at kunne omtales paa disse Sider, her skal blot nævnes, at paagældende Embedsmand havde vovet sig saa langt ud, at han maatte fratræde sin Stilling.

Angrebene paa Kalundborg Skibsværft vedvarede og for at imødegaa dem, bad Værftets Bestyrelse den norske Ingeniør *C. A. Lystad*, der er Surveyor for Loyds Register i Norge om at besigtige Værftet. Det skete

midt i November 1917 og vi gengiver her Ingeniør Ly-stads Rapport, fordi den bl. a. giver et godt Indblik i dette Skibsværfts Størrelse og for den tænksomme Læ-ser en dæmrende Forstaaelse af den virkelige Aarsag til alle Angrebene.

Rapportens Ordlyd er saaledes:

Kjølen er strukket og stævnerne reist til 2 skibe paa 250 ton. Tre beddinger er færdige og en fjerde Bedding, hvorpaa der agtes bygget skibe paa 2000 ton, er under arbejde. De nødvendigste maskiner for bygning af mindre skibe er ankommet, delvis monteret og endel boremaskiner, en høvelmaskine og flere smedeesser er i drift.

Den store verkstedbygning, hvor alt maskineri skal indmonteres er under opførelse. Bygningen blir 100 m. lang, 21 m. bred.

En dampkjele for driftsmaskineriet er indmonteret, og fundamenterne for driftsmaskinerne er støpt.

Som foreløbig arrangement opsættes arbejds-maskinerne i et dertil opført provisorisk skur, og maskinerne drives med elektriske motorer, hvortil byens elektricitetsværk leverer strøm.

De nødvendige forarbejder med spanteplan, maler og opmærkninger er utført.

Verstedet er i det hele tat saa langt fremskredet, at bygningen af mindre skibe kan paabegyndes straks materialerne ankommer.

Jeg er meddelt og har set dokumenterne for, at der er opnaadd licence for 217 ton vinkler og plater fra svensk verk, og disse materialer ligger færdige til skibning og ventes at være paa verkstedets tomt om 14 Dage.

Anlægget vil faa et samlet areal av ca. 70,000 kvm., hvorav der nu er opfyldt ca. 15,000 kvm., store muddermaskiner er i arbejde med opmudring og opfyldning, og en stor arbejdsstok er i arbejde

med opførelse af bygninger, fundamenteringsarbejder, indmontering av maskiner og de forarbejder, der kan gøres med selve skibsbygningen.

Jeg har indtryk av, at der drives med den største anstrengelse for at faa alt færdig saa hurtigt som mulig, og da verkstedet nu er saa langt fremme, at der kan paabegyndes bygning av mindre skibe, er det kun spørsmaal om materialer.

Jeg har ogsaa indtryk av, at det vil falde forholdsviis let at erholde de nødvendige fagarbejdere, da der daglig indgaar ansøkninger om arbejde ved verkstedet.

Verkstedet er planlagt for bygning av baade skrog, maskiner og kjeler; foreløbig blir der imidlertid udelukkende bygget skrog, da der jo vil medgaa adskillig tid, før maskinverksted, støperi og de dertil hørende afdelinger kan bli færdige.

Det er derfor hensigten at bestille maskinerne og kjelerne til dampskibene ved andre verksteder.

Motorerne til de første skibe er kjøbt og færdige til levering fra Brødrene Houmøller, Frederikshavn.

(sign.) *Ludv. C. A. Lystad.*

V. Petzold.

Dette om selve Værftet — i November 1917!

Der skal beskæftiges nær op til 1000 Mand paa Værftet og det siger sig selv, at disse maa komme udefra. Tilgangen af Fagarbejdere har imidlertid været tilfredsstillende, men samtidig gjort Boligspørgsmaalet aktuelt. Byen havde selvfølgelig ikke Husrum til saa mange Mennesker. Paa Initiativ og med Støtte af Værftet blev der saa dannet et Selskab til Opførelse af Arbejderboliger, og dette har allerede bygget en hel lille By, hvis smaa rødtagede Huse er ligesaa mange Hjem. —

Anlægget af Kalundborg Skibsværft er en ny Chance for den gamle By — blot de brave Kalundborgmænd nu

vil tage Lære af den Strid, der i gamle Dage herskede mellem Overbyen og Nederbyen, saa var meget vundet. Ingen, selv ikke Skibsværftets argeste Modstandere, vil

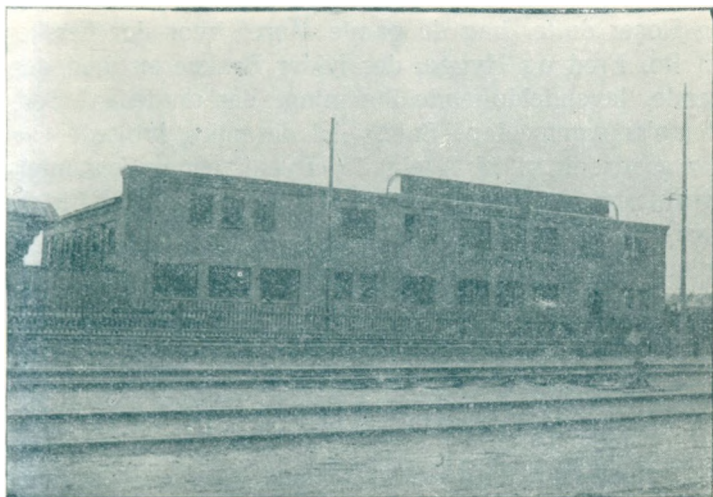
Chr. Becha moderne Købmandsgaard. I Stuen har Det sjællandske Fræviscompagni og Becha Iænkramforretning Lokaler

dog nu holde med de Mænd, der i det 17de Aarhundrede modsatte sig den Udvikling, der skabte Cordilgade og hele den dertil hørende Del af Byen — og dog handler de paa akkurat samme Maade som hine fjerne Tidens Sortseere.

Sagen — ikke Personen — er et gammelt, gyldent Ord, som vi Danske har saa ondt ved at huske.

Ved Havnen findes Banegaarden. Da den nordvestsjællandske Jernbane fra København til Kalundborg skulde anlægges medførte det langvarige, besværlige Forhandlinger og der fremkom adskillige Projekter,

hvoraf et vilde føre Banen over Frederikssund og paa en fast Bro over Roskilde-fjord til Kalundborg. Resultatet blev imidlertid, at det sjællandske Jernbaneselskab 1871 fik Koncession paa Anlægget af den Bane, der endnu i Dag gaar over Roskilde—Holbæk til Kalundborg. Banen, der er 79 km lang byggedes i Virkelig-

Fabrikebygning ved Banelinien
Kalundborg Motorfabrik, der fremstiller „Bukh“ og „Gry“ Motorer

heden af Privatbanken, der for hele Anlægget fik ca. 7 $\frac{1}{2}$ Million Kr. af Jernbaneselskabet, skønt det havde kostet et Par Millioner mere at bygge den. Banen aabnedes for Driften den 30. December 1874 og seks Aar senere, 1880, overtoges den af Staten. Naar den planlagte faste Færgeforbindelse Kalundborg—Aarhus gennemføres vil denne Banelinie faa stor Betydning, dels ved at aflaste København—Korsør og navnlig som den hur-

tigste og bekvæmteste Forbindelse mellem Sjælland og Nordjylland.

Fra Banegaarden og Havnen løber mod Vest langs Fjorden Strandpromenaden, der er anlagt af Byens Forskønnelsesselskab og meget yndet af Byens Borgere.

Vi vil nu ind i selve Byen og se paa dens smukke gamle Huse og Gader i den vestlige Del, hvor Hyld og Roser dufter bag de gamle Mure, hvor der hersker en Ro, Fred og Hygge, der fylder Beskueren med den gamle, lavendelduftende Stemning, der raadede i Bedstemo's gammeldags Stue. Ad de smaa, krogede Gader spadserer vi til Adelgade, Byens ældste og interessanteste Gade, hvor vort Besøg først gælder Lindegaarden, en gammel solid Bindingsværkbygning, der menes at være opført af den yngre Hans Lindenow. Lindegaarden ejedes tidligere af Købmand Rose og først i 1910 aabnedes paa dette historiske Sted Kalundborg Museum, efter at Staten havde erhvervet den gamle Ejendom. I Gaarden findes en interessant Sal i Rococostil fra Frederik den 3.s Tid. Salen benyttedes som Pakrum indtil Staten havde købt Gaarden, den blev saa restaureret og fremtræder nu i et Rococosmykke, der i Skønhed naar op paa Siden af vore bedste Rococoarbejder. Gennem Gaardens gamle Port, der er flankeret af 2 mægtige Elmetræer, kommer man ind i Museet, der rummer en smuk topografisk Billedsamling fra Byen og Omegnen, Oldsager (bl. a. det interessante Mullerupfund fra 1915) Laugssager, Faner, Sølv og Porcellænsarbejder, en stor Samling af Egnens Nationaldragter og et Folkemuseum, der kan fremvise interessante Stueinteriører fra Omegnen. De største Lokaler i Museet er Riddersalen, der er nævnt ovenfor, Empire-

stuen med gibspudset Bjælkeloft og en Stue, hvori findes en prægtig Rococokamin. Adelgade fører ned mod Torvet og for Enden af Gaden kan vi se Byens Raadhus.

Raad, Thing og Arresthuset ligger ved Torvets østlige Side paa den gamle Slotsplads. Bygningen, der er to Etager høj, er opført 1854 for ca. 60,000 Kr. og er

Kalundborg Raadhus

fælles for Byen og for Arts og Skippinge Herreder. Af andre Bygninger paa Torvet nævner vi Præsteboligen og Haandværksmestrenes Fribolig, der er stiftet 1850 af Haandværkerforeninger, medens selve Bygningen rejstes 1856 for 10,900 Kr. — Mellem Adelgade og Munkesøgade findes den offentlige Læsestue i en gammel Gaard med udvendig dobbelt Trappeopgang. I det hele taget er der mange gamle Bygninger i Kalundborg, velbevarede middelalderlige Stenhuse og yngre Bindingværks-

bygninger. I denne Bogs første Kapitel er nogle af de interessanteste omtalt. Ejendommeligt er det at se, hvor mange af Husene, selv mindre, der er opført af Munkesten, disse Byggematerialer stammer fra det gamle Slot og for en Dels Vedkommende fra det store Midtertaarn i Kirken, der som omtalt styrtede sammen for snart 100 Aar siden.

Fra Torvet kommer vi gennem Lindegade til Byens Hovedgade, Kordilgade, Centret for Nederbyen, der kæmpede saa ihærdigt for at faa Rang med den gamle Bydel, Overbyen. Den yngre Bydel kaldes denne Del og en af de første Ting vi ser er et indmuret Bagerskilt, der bærer Aarstallet 1774 saa denne Del af Kalundborg er egentlig ingen Novice. Ligeoverfor Hotel Postgaaden findes en velbevaret Bindingsværksbygning, Købmand Ole Lunds Gaard. I 1901 udbrød der en mægtig Ildebrand ved Konsul Coldings Kulplads i Kordilgade. Den bredte sig med rivende Hast og det var kun den hurtige Ankomst af Københavns Dampsprøjter, der reddede Byen. Nu brændte en Del Huse og i deres Sted opførtes en Række moderne Ejendomme. Paa en af disse findes indmuret en Mindetavle om Branden med følgende Ord:

Ved Luens Magt nedsank i Grus
 det hundredaarig gamle Hus.
 Gid nu det ny vi her har bygt.
 maa staa til fjerne Tidens Frygt.

I det hele taget findes Byens større Forretninger samlede i Kordilgade og Side om Side findes ældre, uanselige Huse og moderne Købmandsgaarde. Landmandsbanken, Kalundborg og Omegns Bank og Bonde-

standens Sparekasse har alle deres Kontorer i Gaden, hvor man ogsaa finder mange af Byens ansete Firmaer.

Banken for Kalundborg og Omegn har til Huse i en monumental Bygning, der bærer det femtaarnede Vaaben i Frontespicen. Banken er Byens Bank, hvilket her

Parti af Kurildgade

Paa højre Side ses „Messen“, Købmand W. Kold-Christensens Manufakturhandel

vil sige, at den er stiftet af Byens egne Borgere. Det skete ved en konstituerende Generalforsamling i 1898 og faa Maaneder senere begyndte Banken sin Virksomhed i det smaa. Aktiekapitalen var 50,000 Kr. og Læge Frigast blev Bankraadets Formand. Banken fik hurtigt meget at bestille og Kravene fra de nærliggende Stationsbyer medførte Oprettelse af flere Filialer: i Jyderup, senere i Gørlev og Ruds-Vedby. Aktiekapitalen maatte holde Trit med den stærke Udvikling og forhøj-

edes gentagne Gange. Den har nu naaet Millionen. Siden 1913 har Banken sit eget Hus, hvor den daglige Drift ledes af Bankdirektørerne N. Pedersen og H. Hass.

Kalundborg og Omegns Banks Kontorbygning i Kordilgade:

Et Par Tal belyser Bankens Vækst:

	1900	1910	1916
	Kr.	Kr.	Kr.
Indskud	566,607	2,139,980	6,471,572
Udlaan	25,670	507,622	1,085,307
Veksler	446,902	866,331	1,824,391
Omsætning	20,086,767	69,723,270	349,323,391

Den anden af Byens Banker er en Afdeling af *Den Danske Landmandsbank*, som ledes af Bankdirektør Alfred Beck. Banken begyndte sin Virksomhed i Skibbrogade, men ogsaa den voksede sig saa stor, at et større Hus blev nødvendigt. Dette toges i Besiddelse 1901 og ligger paa Kordilgade. I Banken beskæftiges 12 Funktionærer. Direktør Alfred Beck, der er født

Ekspeditionslokale i Kalundborg og Omegns Bank

1862, er en habil Bankmand, der har 33 Aars Erfaring. Af hans mere private Interesser tør vi nævne Musik, der har givet sig Udslag i hans Stiftelse af Musikforeningen i 1900.

Fra Pengeverdenens Hovedsæde vandrer vi atter videre ud ad Kordilgade. Lidt forbi Nygade ligger paa venstre Haand den smukke borglignende Indgangsportal til Møllebakken, som er rejst af Forskønnelsesforeningen. Møllebakken er Byens Anlæg, en smuk Park rejst paa

nøgne Bakker, hvor lidligere seks Møller tegnede deres Silhuet mod Himlen og gav Bakken Navn. Byens Borgere har rejst en Pavillon, der indeholder en hyggelig Sommerrestaurant og et Udsigstaarn. Anlægget spænder over 8 ha. Land og har flere smukke Udsigtspunkter, der er opkaldt efter Byens berømteste Beboere i de ældste Dage. Forlader man Møllebakken ad Lille Mølle-

Landmandsbankens Kalundborg-Afdeling

stræde møder man nogle ejendommelige Exteriører, idet mange Huse er bygget saaleds ind i Bakken, at man bogstavelig kan kigge gennem Skorstenene, bratte Gader og trange Gyder fører os atter ud paa Kordilgade der fortsætter i Holbæk Landevej.

— — —
 For at faa et Indtryk af Byen i sig selv, det vil sige dens indre Liv og Vilkaarene for Borgernes Leve i denne By.

Vi vil da først se lidt paa den Side, der kaldes det kommunale Liv.

Kalundborg har hidtil været en By, hvor Skatteprocenten holdt sig paa en taalelig Højde, den er steget jævnt — selvfølgelig — men har dog ikke naaet 8 pCt. De senere Aar varierer den mellem 6—7 $\frac{1}{2}$. Byens Udgifter stiger imidlertid stadig, ikke mindst nu under Krigen, dog — dette har Kalundborg fælles med alle andre Provisbyer. 1908 blev der udkrevet 87,000 i Skatter, men 10

Aar senere — for Aaret 1918—19 — er den samme Post budgetteret til 274,764. Budgettet balancerede i Aarene 1916—18 med 250—300,000

Kr., men for Aaret 1918—19 er Sum-

men oppe paa 621,595 Kroner. Denne store Stigning skyldes flere ekstraordinære Udgifter, der dog endnu ikke er endelig vedtagne. Den største Sum er 173,000 Kr., der skal anvendes til Brolægning af Kordilgade.

Byens første folkevalgte Borgmester var Skatteraadformand G. Lander. Den Rolle han har spillet i de Kampe, der er en Følge af de store Udvidelser i vore Dages Kalundborg, minder paa en vis Maade om Hans Lindemanns Kamp for at holde „Nederbyen“ uden for selve Byen, og som Lindemann blev den, der trak det korteste Straa, saaledes ogsaa med

Et Hjørne af Kordilgade. I Ejendommen har Smedemester I. P. Jørgensen sin Forretning

I. Bukh,
Fabrikant

Kristoffer Madsen,
Købmand

V. Henckel,
Skibsejer

Lander. I Vinteren 1918 nedlagde han sit Borgmesterhverv og den dygtige Mands Venner har nu ladet den fhv. Borgmester male af Kunstmaler Glob og ladet Billedet ophænge i Byraadssalen.

Hans Efterfølger i Byraadets Formandsstol blev Byfoged *H. Gjessing*. Byraadets øvrige Medlemmer er Bankdirektør *N. Petersen*, Købmændene *I. C. Pedersen* og *Marinus Christensen*, Murermester *Vald. Sørensen*, Lærer *Rasmussen* og Fisker *Niels Nielsen*, alle valgte af den borgerlige Gruppe samt som valgte af Socialdemokraterne Redaktør *Th. Andersen*, Tømrermester *Chr. Petersen*, Arbejdsmand *Valdemar Nielsen*, Skrædder *Otto Andersen* og Depotarbejder *Fr. Jensen*.

En stor Del af disse Byraadsmedlemmer blev valgt i 1917, det Valg, hvor Agitationen var adskilligt roligere end sædvanlig og sluttede med et — efter Byens Størrelse — Kæmpemøde Aftenen før Valget, hvor der blev talt gæve Ord om Byens Fremtid og Liv og anslaaet blide Strengte af Landets folkekære Sanger Peter Cornelius medens selve Gardens Musikkorps spillede til og

I. C. Pedersen,
Købmand

Max Svendsen,
Købmand

Georg Nielsen,
Købmand

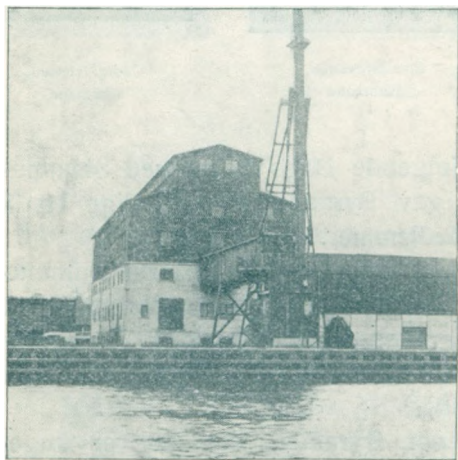
ildende op til den følgende Dags Kamp ved Stemmeurnen. Valgkampen gav Byraadet 6 borgerlige og 5 socialdemokratiske Medlemmer.

I det nye Byraad savnedes 3 ældre og erfarne Kommunalnænder, der trak sig tilbage forinden Valget. Det var Bankdirektør *H. Hass*, Landinspektør *Rørup* og Arkitekt *N. C. Nielsen*, der alle har udrettet et stort Arbejde i Byens Raad.

De fleste nuværende Byraadsmedlemmer er unge, energiske Mænd. Bankdirektør *N. Petersen*, der kun 26 Aar gammel avancerede fra Kasserer til Direktør for Kalundborg Bank, er en meget virksom Natur og dertil en dygtig Finansmand. Ganske naturligt blev han Formand for Kasse- og Regnskabsudvalget, i hvilken Stilling han gør udmærket Fyldest. Selvfølgelig sidder Bankdirektøren i Bestyrelsen for adskillige Aktieselskaber og han er saaledes Deltager i de store nye Foretagender der er skabt i Byen ligesom han er den ledende indenfor det Konsortium, der opfører Værftsbyen paa Lyngen.

Købmand *Marinus Christensen* har som Formand for teknisk Udvalg gjort et stort Arbejde, navnlig for Fremskaffelse af Brændsel til de kommunale Værker, saaledes at Byens Forsyning med Lys og Kraft stadig er opretholdt. Hans store Sagkundskab og Dygtighed som Købmand har her været til betydelig Gavn.

Byraadets anden Købmand, *I. C. Pedersen*, har

Importkompagniets Kornlovningsapparat

haft Sæde i Raadet siden 1909 og udrettet et betydeligt Arbejde, navnlig i Udvalgene. Han er Formand for Fattigudvalget og i Skolekommissionen og har røgtet disse vigtige Opgaver med megen Dygtighed og Interesse. Skønt han er en meget selvstændig Natur — eller maaske netop derfor — er

han sikker paa Genvalg lige saa længe han selv ønsker at deltage i det kommunale Liv. *J. C. Pedersen*, der er født 1873, etablerede sig 1902 i Kalundborg; hans Forretning omfatter Kolonial og Markfrø og skønt saavel denne som hans kommunale Virksomhed lægger stærkt Beslag paa ham, er hans Arbejdsevne alligevel saa stor, at han faar Tid til at virke i Handelsforeningens Bestyrelse og følge sin rent personlige Trang til at arbejde med indenfor Ledelsen af indre Missionen.

Lærer *Rasmussen*, der rykkede ind i Byraadet ved Sagfører Jespersens Bortrejse, har foruden at røgte Skolens Tarv særlig haft med Fælleskøkkenet at gøre og løst denne Opgave med heldig Haand. Muremester *Vald. Sørensen* har især taget sig af Gader, Veje og Byggeriet. Han er Formand for det Udvalg, der har med disse Sager at gøre, og i denne Egenskab har han ladet udarbejde Planer til et nyt Kloaksystem for Byen.

Købmand J. C. Pedersens Butik

Alene Forarbejderne til dette Projekt har kostet den artige Sum af 18,000 Kroner. Fisker *Niels Nielsen* er en ægte Sømandstype, ligevægtig og jævn, en brilliant Repræsentant for den store Fiskeribefolkning. Det er sjældent han tager Ordet i Byraadssalen, men indenfor Udvalgene, der hvor Slidet ligger, er han en virksom Arbejder.

Socialdemokraternes Førstemand er Redaktør *Fr. Andersen*, der i en meget ung Alder kom ind i Byraadet, hvor han har virket siden 1906. Andersen der blev den lokale Fører for sit Parti, efter at Landstingsmand Fa-

brikant Lewinsky var fraflyttet Byen, er meget dygtig og beklæder ogsaa mange betydelige Tillidshverv, bl. a. er han Medlem af Holbæk Amts Skoleraad.

Lige fra sine unge Dage har Tømrermester *Chr. Pedersen* fulgt det kommunale Liv med stor Interesse, og han var derfor godt kvalificeret, da han for fem Aar siden valgtes ind i Byraadet. Med sin interesserede Dygtighed former Pedersen en betydelig Energi og Arbejdsevne og han har da ogsaa paa faa Aar evnet at oparbejde sig en betydelig privat Virksomhed, der giver Beskæftigelse til 30—40 Arbejdere. Samtidig med *Chr. Pedersen* fik *Valdemar Nielsen* og *Otto Andersen*, Sæde i Byraadet. Nielsen er Formand for Arbejdsmændenes Fagforening og desuden Leder af Fagforeningens Arbejdsanvisningskontor. Andersen, der i sit private Liv virker som Skræder, er en dygtig Mand, der i Fattigudvalg og Skoleudvalg gør et dygtig Arbejde. Depotarbejder *Fr. Jensen* har udrettet et stort Arbejde for Folkekøkkenet og samtidig været et velset Medlem af en Række Udvalg.

I Foraaret 1918 vedtog Byraadet at ansætte en Stadsingeniør, til at lede alle de betydelige kommunale Arbejder, der staar for og denne Post er nu besat med Ingeniør Ladegaard.

— — —

De Mænd vi her har nævnt virker i Kraft af deres Mandat fra Vælgerne og de udretter et stort og godt Arbejde for Kalundborg By — men heldigvis er de saaledes valgte Organer ikke de eneste, der fører en By frem. Det sker tvertimod ofte, at den afgørende Udvikling af en By kommer til Byens Fædre udefra og kræver af dem, at de skal tage Stilling til den nye Situation.

Dette skaber Gnidninger og Kampe, men netop dette er Loven for al Udvikling og Vækst.

I Kalundborg har en enkelt Mand saaledes grebet afgørende ind i hele Byens Liv uden paa nogen Maade at deltage i det kommunale Liv. Det er Ingeniør V. Henckel som vi har nævnt i Forbindelse med Skibsværftet. Denne Mands Løbebane er noget af et Eventyr.

Som Søn af en Haandværker i København kom han

Parti fra Kordilgade

Det lave Hus tilhøjre rummer Snedkermester F. Hansens Lokaler

som ung Mand paa Orlogsværftet og tog derfra sin Ingeniøreksamen. Senere ledede han nogle Kursus og virkede derefter en Række Aar som Murermester i København, hvor han i den store Byggeperiode 1903—08 opførte en Række større Ejendomme. Hans store Forbrug af Mursten giver Stødet til at han rejser et Teglværk i Nivaa og 1913 kommer han derefter til Kalundborg som Leder af Refsnæs Teglværk. Kort Tid efter gjorde Henckel et heldigt Køb af en Del norske Træske, som atter afhændedes med en betydelig Avance

Chr. Nielsen,
Købmand

Valentin Jensen,
Købmand

L. P. Larsen,
Købmand

og nu begyndte hans Evner ret at udfolde sig. Kalundborg Dampskibsselskab stiftedes med en Aktiekapital paa 4 Millioner, derefter kom Kalundborg Skibsværft, som alt er omtalt. Foruden disse store Foretagender leder Ingeniør Henckel desuden Marstal Skibsværft, Rederiet Frode og det store Maskinfirma Smith, Mygind & Hüttemeyer. Store Vanskeligheder — ofte skarpe personlige Angreb — har mødt Ingeniør Henckel paa hans Vej, men med usvigelig Energi har han gennemført sine Planer.

Selvfølgelig maa saa mægtige Foretagender, hvor der handles med Millioner, bæres oppe af andre end den ene Mand, der har taget Initiativet. De ledende Mænd i alle de nævnte Virksomheder er foruden Ingeniør Henckel, Bankdirektørerne Hass og N. Pedersen, Landinspektør Rørup og Dr. Frigast. I Skibsværftets Bestyrelse træffes Baron Lerche, Birkendegaard.

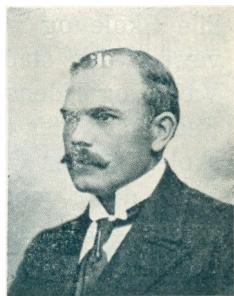
Skibsværftet er faktisk rejst med amerikansk Hurtighed og i Løbet af Sommeren 1918 vil de to første Skibe løbe af Stabelen. De er begge Motorskibe paa

H. Hass,
Bankdirektør

E. Frilgast,
Læge

N. Pedersen,
Bankdirektør

750 Tons hver. Kølen er lagt til en større Damper og flere mindre Skibe og der beskæftiges 500 Mand, hvis Tal snart vil naa de 2000.

Et nyt Kapitel er begyndt i Kalundborg Historie, en Periode, der vil forvandle den gamle minderige og idylliske By til en moderne Stad med hele det forcerede Liv dette medfører. Lad disse Linier udtale Ønsket om, at denne Udvikling maa blive til Gavn for Byens dygtige og stræbsomme Borgere.

*

*

*

Den Maade en By behandler sin Ungdom og sit Skolevæsen paa er af vital Betydning for hele Byens Fremtid. Skolevæsenet er et af de mest betydningsfulde Afsnit i en By.

Efter at Danmark fik sin store Skolereform i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede blev den første Skole i Kalundborg paa det nye Grundlag indviet den 20. Juni 1816. Byen var den Gang kun lille og Skolens Forhold blev smaa, men jævnt og stilfærdigt voksede den

lille Skole og blev med Aarene til Kalundborg Skolevæsen, der stadig evnede at holde Trit med Byens Vækst og Tidens Krav. 1889 oprettedes den nuværende Realklasse, der i 1904 omdannedes til Mellem og Realskole. Det er Grundlinien i Skolens Udvikling og dens Plan, der i moderniseret Form stadig præger Skolevæsenet, saaledes at dette er helt paa Højde med det bedste i Landet.

Den ældste af de nuværende Skolebygninger er rejst 1875, Realskolen 1887. De sidste 30 Aar har bragt Skolen en rivende Udvikling, der klarest belyses med Tallene for Skolens Udgifter og de underviste Børn. Udgifterne til Skolevæsenet fordeler sig saaledes:

I Aaret	1888	var	Udgifterne	19,000	Kr.
—	1898	—	—	25,000	-
—	1907	—	—	49,000	-
—	1916—17	—	—	73,000	-

Tallene for de underviste Børn giver: 393 Elever i 1880, 512 Elever i 1890, 506 Elever i 1900, 754 Elever i 1908 og 964 Elever i 1918. Og Lærerpersonalets Stigning staar i Forhold dertil. 1880 kunde man nøjes med 5 Lærere og 3 Lærerinder, medens der 1918 er ansat 17 Lærere og 8 Lærerinder.

Af de Mænd, der har været knyttet til Kalundborg Skolevæsen, er den mest kendte Pastor Vilh. Beck, den afdøde Fører for Indremissionen. — Gennem 35 Aar ofrede en anden Mand hele sin Gerning i Kalundborg Skoles Tjeneste. Det var Overlærer Møller, der udførte et stort og dygtigt Arbejde, som har gavnet mange af de Mænd, der nu virker i det praktiske Liv. Hans Efterfølger, Overlærer Skouby, er en ung, dygtig og ener-

gisk Mand, der sikkert vil forstaa at varetage Skolens Tarv i den store Udviklingsperiode Byen staar overfor. I den nærmeste Fremtid vil en Udvidelse af Skolen blive nødvendig, og det maa formodes, at der vil blive rejst en ny Skole i Værftsbyen paa Kalundborg Lyng.

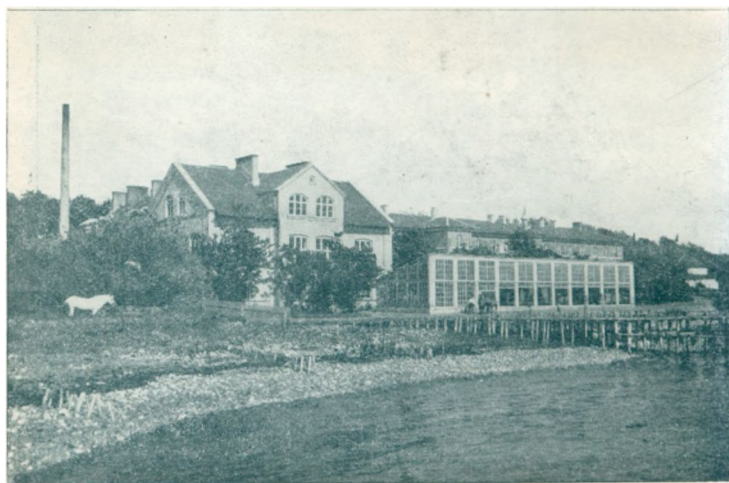

Forretningsgaarde i Kalundborg: I Forgrunden ses Kristoffer Madsens Købmandsgaard.
I Ejendommen helt til venstre findes K. F. U. M.

Naar man taler om Kalundborg og Børnene gaar Tanken uvilkaarlig ogsaa uden for Byens Grænser, ud til Kysthospitalet paa Refsnæs.

En Kommission af Videnskabsmænd undersøgte Vandet og Luften langs de danske Kyster for at udpege det Sted, der bedst egnede sig for Anlæg af en Helbredelsesanstalt for skrofuløse og anæmiske Børn. Kalundborg blev udpeget og lige ud mod Vandet, dækket

af Refsnæs Bakker, blev Kysthospitalet rejst paa Initiativ af Professor Engelsted og efter Etatsraad Herholdts Tegninger. Omkring Hospitalet findes en stor, smuk Plantage med mange Spadserestier og ved Indkørselen en Mindesten for Professor Engelsted. Der er Plads til 130 Børn og yderligere i en Epidemibygning til 10

Kysthospitalet paa Refsnæs

Børn. Kysthospitalet administreres af en Bestyrelse med Direktør Linnemann som Formand. I Bestyrelsen har bl. a. Lensgreve Lerche, Lerchenborg, Sæde; Overlæge er Dr. Rolf Hertz.

— — —

De vordende Haandværkere faar deres tekniske Uddannelse i den af Haandværkerforeningen oprettede Tekniske Skole, der oprettedes 1862 og stadig i sin Udvikling har holdt Trit med de skiftende Tiders Krav. 1881

Vilh. Bech,
Direktør

Chr. Elling,
Boghandler

O. M. Thrane,
cand. pharm.

kom Guldsmed Lander i Skolens Udvalg og fra det Tidspunkt kom der ret Liv i Skolens Arbejde. 1887 indviedes den nye Teknisk Skole og her gives der Eleverne en grundig Undervisning i Fag, der kan supplere den praktiske Uddannelse. Gennem 30 Aar virkede Malermester Daniel Nielsen som Skolens Forstander og for sin Dygtighed og Kærlighed til dette Arbejde æres han højt i Kalundborg.

I samme Aand, men i det ydre i nogen anden Retning, virker Sportslivet i en By. Det er opdragende i dette Ords bedste Betydning og der er f. Eks. langt dybere Forbindelse mellem det engelske Sportsliv og hele det engelske Samfunds Organisation og Købmandstalent end de fleste vil Tro.

Ogsaa paa dette Omraade er Kalundborg med. Der er flere Sportsklubber i Kalundborg, omfattende forskellige Grene ligefra det mondæne Tennis (Kalundborg Lawn Tennisklub, stiftet 1901, 120 Medlemmer,) til den friske nervestyrkende Rosport. Den sidste Sportsgren dyrkes af Kalundborg Roklub, der er organiseret paa

den for en Forening ejendommelig Maade som et Aktieselskab med en Kapital paa 6000 Kr., der forrentes med 4 % aarlig. Byraadet har anvist Klubben en god Plads paa den indvendige Side af Gisseløre og her er opført et moderne Rohus, der indviedes iaar samtidig med 3 Baade, der bærer Navne fra Byens Historie: Esbern, Hærvig og Finn. Formand er cand. pharm. O. M. Thrane.

Sejlsporten dyrkes selvfølgelig ogsaa med Iver i en By, der har en saa ideel Beliggenhed ved en vidunderlig smuk Fjord, hvoraf der er let Adgang ud til den aabne Sø. Kalundborg Sejlklub virker energisk under dygtig Ledelse af Formanden Købmand Viggo Andersen.

HANDELSLIVET I KALUNDBORG

HANDELSLIVET i en By kan egentlig deles i 3 Grupper foruden den rent faglige Sondring mellem de forskellige Arter af Forretninger. Der er først de store Forretningshuse, der rækker ud over Landets Grænser og fra det fremmede enten hjemfører Varer til Landet eller sender vore Produkter ud, dernæst er der de større Købmandsforretninger, der staar i intim Forretningsforbindelse med Omegnens Beboere og som i Reglen er omgivet af en vis værdig Tradition og endelig de Forretninger, der fra Disken forsyner Byens egne Borgere fra Dag til Dag. Nogen skarp Adskillelse lader sig ikke gennemføre, idet der stadig er Forretninger, hvor noget af hvert mødes, men den her skitserede Deling ligesom karakteriserer de forskellige Forretningers Virkeomraade under eet.

A/S Importkompagniet, som tidligere er nævnt under Omtalen af Byens Havn, hører til de Firmaer, der rækker langt ud. Gennem sin meget betydelige Importhandel kommer Firmaet i kontakt med Forretningsmænd helt paa den anden Side Kloden, og det er nu et af Landets største Importfirmaer udenfor København. Firmaets Ledere var indtil 1916 D'herrer N. K. Poulsen og

Fr. Ditlevsen, men det nævnte Aar fratraadte disse hvorefter den unge, men meget dygtig *C. Musæus* overtog hele Ledelsen af det store Firma.

I Købmand *S. P. Jensen* har Handelsforeningen i Kalundborg en lige saa dygtig som energisk Formand. Født 1877 i Kalundborg hvor han kom i Lære hos det

Importkompagniets Fabrik for Tilvirkning af Coldings Foderblandinger

ansete Firma *C. Michaelsen*, der er grundlagt i Aaret 1811. I Kraft af sin Dygtighed avancerede han frem gennem alle Grader, indtil han sluttelig blev Medejer af det gamle Firma, der føres videre i Aktieselskabsform under Navnet *C. Michaelsens Eftf.* Foruden i Handelsforeningen har *S. P. Jensen* Sæde i flere Aktieselskabers Bestyrelse.

Det sjællandske Frøavlscompagni, der stiftedes 1913, bringer nogle af Landets Produkter ud i Verden. Efter

at man har forstaaet hvilken Betydning selve Frøet har er Frøavlens sat i System for at det bedste Resultat kan opnaaes. Derved har Frøavlens naaet en høj Udvikling baade kvalitativt og kvantitativt saaledes, at der nu finder en stor Export Sted. Heri deltager Det sjællandske Frøavlscompagni, der har en stor Omsætning; men

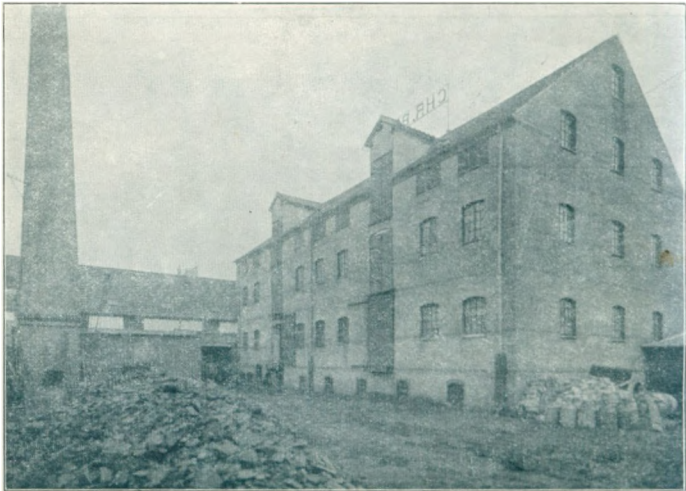

C. Michaelsens Effs Gaard

foruden selve Handelen søger Frøavlscompagniet ogsaa at faa Frøavlens fremmet gennem Vejledning for Avlerne, saaledes at Frøavlens bliver rentabel og Frøet det bedst mulige. Til denne Gerning er antaget Landbrugscandidat *Hans Holm*, medens hele den forretningsmæssige Ledelse af Selskabet forestaas af Direktør *J. Guldborg-Hansen*.

Saa tidlig som 1838 grundlagde *O. M. Thrane* den Kolonialhandel, der føres i samme Navn og af samme

Slægt den Dag idag. 40 Aar senere optoges Sønnen i Firmaet, der samtidig udvidedes betydeligt bl. a. ved en gennemgribende Ombygning af hele Ejendommen. Den gamle Købmand Thrane, der døde 1890, har sat sig et Monument over sit Arbejde, idet han viede en stor Del af sit Arbejde paa Beplantning af de Grusban-

Det sjællandske Frøvelscompagni's Pakhus

ker, der nu danner det smukke Anlæg, Møllebakken. Firmaet ejes nu af Grundlæggerens Søn og Sønnesøn, Harald Thrane og O. M. Thrane. Harald Thrane sidder i Handelsforeningens Bestyrelse, men ofrer iøvrigt sin Tid for sin Forretning, O. M. Thrane er derimod ivrig interesseret for Sport og Politik og virker i disse Retninger gennem forskellige Foreningsbestyrelser.

I de foregaaende Kapitler findes et Par Billeder, der stammer fra en gammel Købmandsforretning. Det ene

er det gamle Hus, Side 27, hvor *Chr. Beck* i 1870 etablerede sin Forretning, det andet er den moderne Købmandsgaard paa Kordilgade, hvor Forretningen nu har Domicil. Bag det store Forhus findes store Pakhuse, hvor Firmaets Varer findes lagrede. Disse to Billeder illustrerer bedre end Ord, den store Udvikling dette

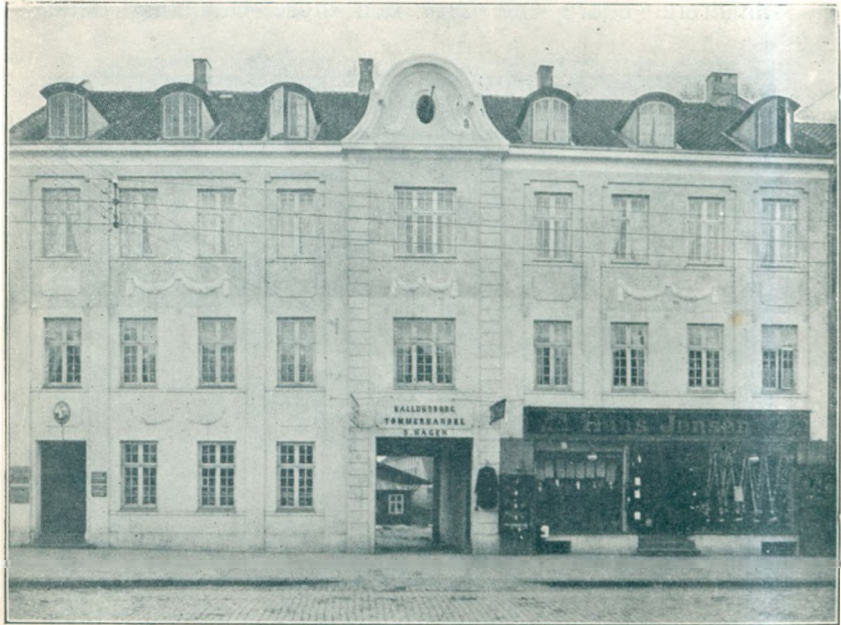

Firma O. M. Thrane's Butik

Firma har gennemgaaet. 1906 omdannedes Firmaet til et Aktieselskab der ledes af Købmand Chr. Beck og Direktør V. Ammentorp-Beck.

Købmand P. Larsen grundlagde 1871 en Trælastforretning, der i Aarenes Løb har set en Række af forskellige Ejere som Ledere. Virksomheden voksede sig imidlertid stor og siden 1906 lededes den af S. Hagen som Bestyrer for Ejerne indtil Tømmerhandler Hagen i 1914 overtog Virksomheden for egen Regning. Under

Navnet *Kalundborg Tømmerhandel* er Virksomheden stadig ført frem og i Aarene siden 1906 er dens Om-sætning mere end fordoblet, hvilket først og fremmest skyldes S. Hagens ihærdige Arbejde.

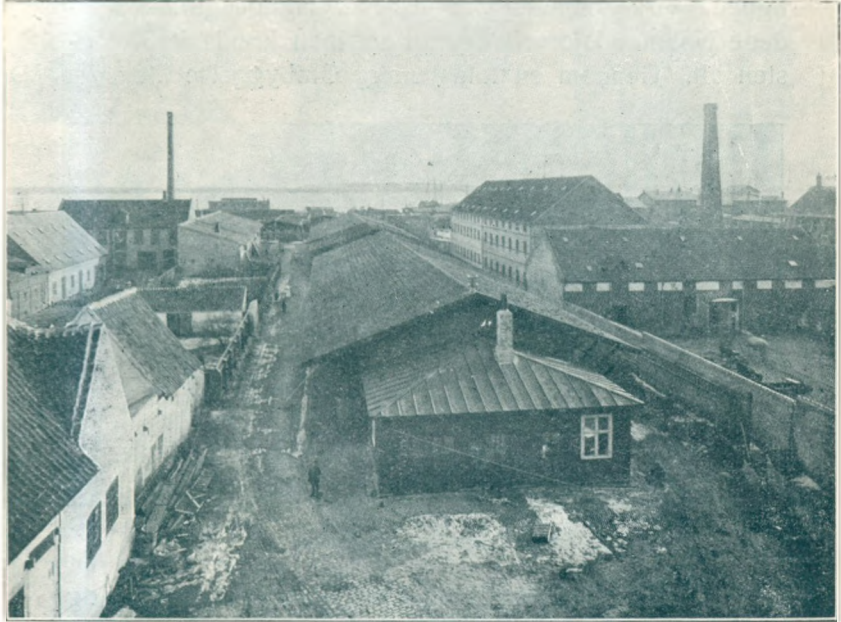

Indkørselen til Kalundborg Tømmerhandel

Tømmerhandler S. Hagen har lige fra sin tidligste Ungdom beskæftiget sig med Trælast, han har i sin Tid faaet sin Uddannelse hos Tømmerhandler Schou i Holbæk, og har senere været knyttet til dennes Virksomhed med Undtagelse af et enkelt Aar, da han var hos Konsul Sabra i Næstved.

Hans Forretning omhandler nu foruden Trælast alle Bygningsartikler.

Købmand *S. Schiøtt*, der etablerede sig 1891, har en stor Forretning, hvis Oprindelse kan føres ca. 100

Udsigt over Tømmerhandelens Plads

Aar tilbage i Tiden, idet den grundlagdes 1824. — Købmand *Valentin Jensen*, der er født 1850, etablerede sig 1875. Foruden at passe sin omfattende Virksomhed har han virket meget i det offentlige Tjeneste, saaledes som Medlem af Byraadet, Formand for Ligningskommissionen og i Havneudvalget.

Købmand *Kristoffer Madsen* er født 1860 i Kalundborg og han kom i Lære i sin Fødeby 1874. I den gamle Forretning lærte Madsen sit Købmandsskab saa godt, at han allerede i 1886 kunde overtage sin Chefs Forretning, som han senere førte videre med stor Dygtighed. Virksomheden var en af de rigtige gamle blandede Købmandsforretninger, hvor man kunde købe næsten alt. Gennem en fuldstændig Ombyggelse blev det

L. P. Larsens Kolonialforretning

muligt at dele Forretningen i en Kolonialforretning og en Støbegodsforretning. Kolonialforretningen overtoges 1915 af den unge Købmand *L. P. Larsen*, der er født 1887 paa Randerskanten, medens Kristoffer Madsen selv fortsætter Støbegodsforretningen. Madsen er Medlem af Bryggeriets Bestyrelse og har siden 1907 været Voldgiftsformand.

Købmand *P. Rasmussen* er født i Jyderup 1870. Han lærte Handelen i denne driftige Landsby og ned-satte sig derefter 1896 i Kalundborg, hvor han siden

E. Borchsenius,
cand. pharm.

Frederik Stahl,
Købmand

P. Rasmussen,
Købmand

har ført sin Forretning i samme Ejendom, som en blandet Købmands og Kolonialforretning.

Købmand *N. P. Nielsen* er født 1872 og begyndte i 20 Aars Alderen at lære Handelen i Svendborg. Sammen med en Svoger startede han i 1900 en Købmandsforretning i Kalundborg under Firma-navnet *N. P. Nielsen & Co.* Otte

P. Rasmussens Forretning

N. P. Nielsens & Co.s Ejendom

Aar senere købte Nielsen, der ved Svogerens Død blev Eneindehaver af Firmaet, en Grund, hvorpaa han opførte en Ejendom med passende Lokaler for hans Forretning, der omfatter Korn

og Foderstoffer, Kul, Maskiner etc. — Den unge Købmand *A. Dujardin* lærte Handelen i Vejle, hvor han er født 1884. For 5 Aar siden etablerede han sig i den gamle Gaard, der gennem 115 Aar har været i Familien Lunds Eje, men nu er købt af Henckel. Forretningen er som de fleste Købmandsforretninger i Provin- sen, der handler saavel med By- som Landboere.

En af Tidens mest eftertragtede Varer er Kaffen, der er Købmand *Frederik Stahls* Specialitet. Født 1866

A. Dujardin's Butik

i Ringsted, hvor han kom i Lære og etablerede sig 1905 i Kalundborg. Han har nu en velassorteret Forretning i Kaffe, The og de til en saadan Forretning hørende Artikler.

Det er ogsaa en Special-Forretning Købmand *W. Quaade* er Indehaver af. Efter en grundig Uddannelse etablerede Quaade sig 1903 i Kalundborg, hvor han startede en Købmandsforretning, der hurtigt vandt sig en stor Kundekreds i Kraft af dens Specialiteter, Konserver, men navnlig Ost.

Stahls Kaffehandel

W. Quaades Forretning

O. Blechingbergs Forretning

Quaade er Sekretær i Detailhandlerforeningen.

I Krigsaaret 1849 grundlagde Købmand Herløv en Kolonial og Materialforretning.

Denne Forretning

overtoges i 1912 af Købmand *O. Blechingberg*, der er født 1866 i Grenaa og lærte Handelen i Randers. Forretningen omfatter Kolonial med Materialhandel som Specialitet og den beskæftiger 3 Mand. — Købmand *Carl C. Petersen* er født 1873. Handelen lærte han i Rudkjøbing og 1899 etablerede han sig i Kalundborg, hvor han har oparbejdet sig en betydelig Forretning i Kolonial, Kul, Korn og Foderstoffer. Petersen beklæder et Par offetlige Tillidshverv, bl. a. ved den kommunale Revision. — Cand. pharm. *E. Borchsenius* etablerede

Carl C. Petersens Butik

1896 en Materialhandel i Forbindelse med en kemisk-teknisk Fabrik, der for visse af sine Fabrikater er meget kendt. Borchsenius er født 1863 og blev cand. pharm. 1886. Han har levet det meste af sit Liv i Kalundborg, hvor han bl.

a. tidligere havde Sæde i Byens Raad. Hans Forretning har en stor Omsætning i Farver og Tapeter. Det samme er Tilfældet med *Kalundborg Tapet & Farvehandel*, der er en Specialforretning, som startedes 1916. Indehaveren er Farvehandler Chr. Hansen, født 1879 i Ryslinge, der gennem sin Uddannelse som Maler har særlige Betingelser for at gennemføre en saadan Forretning, der skal tælle Malerne som sine Kunder.

■ *Kalundborg Apotek* maa vi ogsaa nævne. Det findes i en smuk, enkel bygget Ejendom. Indehaveren er Apoteker, cand. pharm. Fr. C. Kielgast, der er født 1875 i Skive, blev cand. pharm. 1897 og derefter Medhjælper paa forskellige Apoteker indtil han 1912 efter et 3-aarigt Ophold i

Udlandet kom til Kalundborg, hvor han hurtigt vandt sig en god Position.

Vi har i det foregaaende omtalt en Del Detailforretninger. Der findes mange af disse i Byen og til at vare-

Borchsenius' Materialhandel

Kalundborg Tapet & Farvehandel

N. P. Nielsen,
Købmand

Chr. Beck,
Isenkrammer

O. Blechingberg,
Købmand

tage fælles Interesser har de en Forening med Købmand *Viggo Andersen* som Formand. Andersen, der er født 1878, er en dygtig Købmand og livlig interesse- ret i Byens Liv. Han er saaledes Formand for Sejl-

Kalundborg Apotek

P. Jensen,
Købmand

M. Iversen,
Købmand

Borris-Jørgensen
Købmand

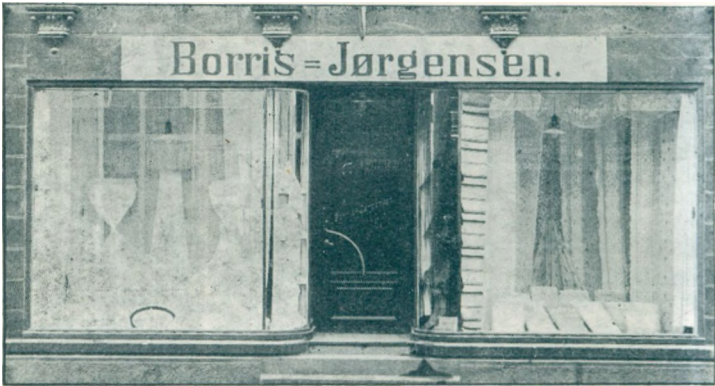
klubben, for Dampvaskeriet og mere. Hans Forretning, der er overordentlig stilfuld, overtog han 1905, men den er oprindelig stiftet 1876.

Byen har en Række udmærkede Manufakturforretninger lige fra det møndæne Modemagasin til Forretninger med billige færdigsyede Klædninger.

Viggo Andersens Forretning

Borris-Jørgensens Forretning

Paa Byens Hovedgade findes „Messen“, en af Byens mondæne Forretninger, hvis Indehaver er Købmand *W. Kold-Christensen*, født 1877 i Nibe. Til Forretningen hører en stor Systue og iøvrigt findes her alt i Manufaktur, Herreekvipering og Modehandel. Chefen for denne Virksomhed er en meget anset Mand, der sidder i Ledelsen for Manufakturhandlerforeningen og Handelsforeningen og desuden som Medlem af Skatteraadet for Kalundborg Skattekrede.

Vett & Wessels Udsalg

Købmand *Chr. Borris-Jørgensen* har en overordentlig nydelig Konfektions og Hvidevareforretning, som han selv startede 1912. Borris-Jørgensen er

født paa Langeland 1880 og har lært Handelen hos M. Winther i Rudkjøbing.

Vett & Wessels Udsalg har i alle danske Byer det bedste Renommé.

Udsalget i Kalundborg ejes af Køb-

mand Georg Nielsen, der er født 1881 i Odense og etableret 1910 derved, at han overtog Forretningen. Den omfatter Mode og Manufakturvarer og egen Systue.

Købmand *M. H. Iversen* er født 1858 i Jylland og gik efter sin Skoletid Handelsvejen. 1888 etablerede han

M. H. Iversens Butik

Julius Jensens Butik

sig i Kalundborg, hvor han har en anset og stor Manufakturforretning, der beskæftiger 6 Mennesker. 1895 byggede Iversen sin egen Ejendom, hvor han samtidig indrettede sig praktiske Butikslokaler. Iversen beklæder adskillige Tillidshverv.

Købmand *Julius Jensen*, der er født i Kalundborg 1874, lærte Manufakturfaget i Roskilde og etablerede sig senere i København. 1905 kom Jensen til sin Fødeby som selvstændig Købmand og har her en bril-

liant Forretning i Manufaktur og alle de Smaating, der almindeligt sælges under Betegnelsen „Varehus“. Jensen interesserer sig meget for Indre Mission og deltager ivrigt i Menighedsarbejdet.

Chr. Niensens Forretning

Kalundborg Uldvare og Manufakturhandel

kalder Købmand Chr. Nielsen sin i 1883 etablerede Forretning og Navnet dækker udmærket Forretningens Virkeomraade. Nielsen er født 1853 i Vildbjerg.

Købmand *Hans Jensen* er født og har lært i Kalundborg. Faderen havde en Forretning, der var etableret 1874 og som bestyredes af Sønnen nogle Aar indtil denne som fuldmyndig selv kunde overtage Forretningen i 1905. Hans Jensens store Ekviperingsforretning beskæftiger 20 Mennesker; Forretningen omfatter Herre-ekvipering og Skrædderi.

„Den blaa Butik“ kaldes den i 1914 startede Forretning, der omfatter alt i Herreekvipering, navnlig færdige

Hans Jensens Ekviperingsforretning

Herreklædninger. Indehaveren er nu den unge Købmand Max Svendsen, der er født i Aarhus 1892.

Af Byens Isenkram og Udstyrsforretninger skal vi først nævne Carl Rasmussens. Forretningen er startet 1891 og overtoges af *Carl Rasmussen* 1907. Det er

Den blaa Butik

er født 1873 i Kolding, lærte i Holstebro og har nu sin Virksomhed i Kalundborg, omfattende Udstyr, Glas, Porcellæn og Isenkram.

Til Byens ældste Forretninger hører *L. Ellings* Boghandel, der er grundlagt 1848 af Lars Elling, efter hans Død fortsatte Enken Virksomheden til 1892, da Sønerne Chr. og Th. Elling overtog Virksomheden. Chr. Elling er født 1853; han var Medlem af Ligningskommissionen i 8 Aar og virker en Del indenfor Menighedslivet. Th. Elling er født 1856 og er meget musikinteresseret; han er saaledes Kasserer for Musikforeningen.

Byens anden Boghandel har ogsaa Aarenes Tradition. Den er grundlagt 1867 og 1900 overtaget af Boghandler *Johannes Møller*, der er født paa Fyn 1873 og lærte hos Hagerup i København.

Disse Linier har givet

E. M. Lunnings Eff

Isenkrammer P. Jensens Forretning

en stor og god Virksomhed med et rigt og mangeartet Udvalg af alle de Varer og Redskaber, der findes i den Art Forretninger: Isenkram, Glas, Porcellæn, Værktøj, Redskaber og Husholdningsgenstande. Rasmussen er født 1878; han er en anset Mand i sin By og har bl. a. Sæde i Bankraadet.

Carl Rasmussens Isenkramforretning

Et anset Firma er *E. M. Lunnings Eftf.*, der er grundlagt 1850 og 1901 overtaget af Brødr. Steglich. Forretningens Virkeomraade er Isenkram med Værktøj og Redskaber som Specialitet. Den ældste af Brødrene, Chr. Steglich, er født 1875, Aage Steglich er 3 Aar yngre.

Kalundborg Isenkram- og Udstyrsforretning kalder Købmand P. Jensen sin i 1901 etablerede Forretning, der nu er indstalleret i Jensens egen Ejendom. Jensen

L. Ellings Boghandel

et Billede af Handelslivet i Esbern Snares smukke By. Billedet er dannet gennem en Del Enkeltskildringer, men som det af mange enkelte Dele samlede Mosaikbillede danner et Hele, saaledes vil ogsaa disse Enkeltskildringer give et samlet Billede af vore Dages Handel i Kalundborg og en Forstaaelse af, at de kommende Tider ikke vil komme til at staa tilbage for den afvekslende og betydningsfulde Fortid.

Johannes Mollers Boghandel

L. Hansen,
Slagtermester

Wald. Petersen,
Blikkenslager

C. Thyme,
Optiker

HAANDVÆRK OG INDUSTRI

I de Dage da alt gik mere sindigt end nu, da Besværlighederne ved lange Rejser overskyggede Fornøjelsen, levedes et helt andet Liv indenfor en Bygrænse, end i vore Dage, men var Byen vaagen stod den dog ikke i Stampe af den Grund. Initiativet kunde ikke række saa langt ud som nu, men det virkede alligevel. I det foregaaende har vi saaledes set, at der i Kalundborg altid var en dristig og dygtig Handelsstand, men her fandtes sandelig ogsaa en dygtig Stab af Haandværkere. Til at varetage fælles Interesse stiftede de Kalundborg Haandværkere i 1850 en Forening, Haandværksmestrenes Forening. I første Række arbejdede denne Forening paa at fremme Haandværkernes Kundskaber bl. a. ved at skaffe Lærlingen god teoretisk Undervisning; den oprettede ligeledes en Fribolig, der blev Grundlaget for Byens nuværende Fribolig.

Efterhaanden viste det sig, at Navnet ikke helt

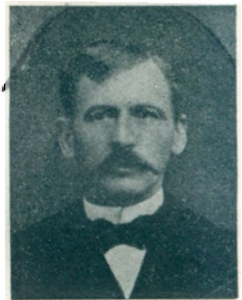

C. Clorius,
Bagermester

F. Hansen,
Snedkermester

A. Jensen,
Sadelmager

dækkede over Foreningens Rammer og det forandredes i 1862 til det mere almene Haandværkerforeningen, der kort Tid efter fik sit eget Hus. 1887 blev Guldsmed Lander Foreningens Formand og paa denne Plads virkede han indtil for 3 Aar siden. Disse Aar betegner en saa afgørende Udvikling saaledes, at Foreningen bliver en betydelig Faktor i hele Byens Liv. 1898 afholdes saaledes paa Foreningens Initiativ en stor Håndværks, Industri og Landbrugsudstilling paa Møllebakken. En anden Side af Foreningens Virksomhed har spredt Glæde og Gavn blandt mange af Byens Borgere. Det er de gode Foredrag og de fornøjelige Aftenunderholdninger, der altid var sikker paa at fylde Lokalerne.

Da Guldsmed Lander for et Par Aar siden nedlagde sit Formandshverv udnævntes han som Foreningens Æresmedlem. Afløseren paa Formandsstolen blev Murermester Vald. Sørensen, der har udvist megen Energi i denne Stilling. Saaledes afholdtes nylig et 2-Dages Rundskue paa Foreningens Initiativ og de 8,000 Kr., der blev i Overskud faar en glimrende Anvendelse,

I. P. Jørgensen,
Smedemester

J. Møller,
Urmager

Carl Rasmussen,
Isenkræmmer

idet de benyttes til at forbedre Undervisningen paa Teknisk Skole.

Kalundborg Haandværkerforening kan rolig tilskrive sig en stor Del af Æren for den dygtige Haandværkerstand, der findes i Byen og Foreningen har vist sig i Besiddelse af den fornødne Elasticitet, da de nye Opgaver kom. Haandværket afløses paa mange Felter af den industrielle Bedrift, men Foreningen forstod dette og de nye Opgaver Byens store Udvikling vil medføre, kan rolig betroes Foreningen.

En af Byens ældste Virksomheder indenfor Haandværket er Firmaet *Thyme & Søn*. Gennem 4 Slægtled har denne Forretning været paa Familiens Hænder, idet P. Thyme 1808 nedsatte sig i Kalundborg som Urmager og Optiker. Sønnen blev ligeledes Urmager og med den nuværende Indehaver, Chr. Thyme er Forretningen i Hænderne paa det fjerde Slægtled. Chr. Thyme, der er født 1871, overtog Forretningen alene 1906 og har værdigt holdt Firmaets Tradition i Hævd, ligesom han selvfølgelig har ydet *sin* Indsats i Haandværker-

Thyme & Søn's Forretning

1875, da den grundlagdes af C. F. Møller, der 1880 installerede Forretningen i en ny erhvervet Ejendom. Sønnen J. Møller overtog Forretningen 1912 og fører den stadig videre i det gamle Spor.

Urmager *N. Olsen*, der er født i Ejby Sogn 1887, lærte sit Fag i Roskilde og Middelfart, kom derefter til Kalundborg, hvor han etablerede sig 1909. Foruden sin Virksomhed som Urmager har Olsen særlig kastet

C. F. Møllers Urforretning

foreningens Liv gennem sin Virksomhed som Medlem af Bestyrelsen.

C. F. Møller er Navnet paa en anden Urforretning, der kan føre sin Eksistens tilbage til

sig over Guldsmedhandelen og han fører da ogsaa et stort Udvalg i disse Artikler.

Guldsmed *Severin Gottlob* har derimod en Forretning, der udelukkende omfatter Guld- og Sølvsmedevarer.

N. Olsens Urforretning

Gottlob er født 1880 i Kolding, lærte Guldsmedefaget i samme By og etablerede sig 1905 i Kalundborg.

Blikkenslægermester *Waldemar Petersen* er født i Kalundborg 1855 og lærte sit Haandværk i samme By. 1883 etablerede han sig og efter at have erhvervet Ejendommen, hvori hans Forretning var, ombyggede han Huset saaledes, at han fik god Plads og en pæn Butik, hvorfra sælges Husgeraad og anden med hans Haandværk beslægtede Artikler.

S. Gottlob's Guldsmedeforretning

Wald. Petersens Blikkenslægerforretning

Snedkermester F. Hansens Forretning

vi har i et foregaaende Kapital bragt et Billede af Huset. Jørgensen driver en ret stor Vogn- og Beslagsmedie.

Et Bysbarn er Snedkermester *F. Hansen*, der er født 1873 og lærte hos Snedker N. Nielsen. Han begyndte ganske smaat sin egen Virksomhed og fik den lidt efter lidt arbejdet betydelig op, saaledes at han nu har en ret omfattende Møbelforretning, hvori beskæftiges 24 Svende. -- Sadelmager *A. Jensen* er født i Grenaa, hvor han ogsaa lærte. Senere kom han til Kalundborg, hvor han 1906 begyndte selvstændig Virksomhed som Sadelmager og Tapetserer. 1917 flyttede

Sadelmager A. Jensens Butik

Smedemester *I. P. Jørgensen*, der er født 1873 paa Refsnæs, etablerede sig 1904. Ti Aar senere flyttede han sin Virksomhed til Ejendommen Matr. 110, som han havde købt;

han Forretningen til sin ny erhvervede Ejendom.

Læderet er ogsaa Skomagermester *Rasmus Jensen* Materiale. Jensen, der er født 1852 i Bjerre, lærte sit Fag i Kalundborg, hvor han 1912 aabnede sin egen

Forretning. — Glarmester *L. Hermansen* er født 1882 i Madsnedsund, han lærte i Roskilde og blev Mester 1906, men først 1912 etablerede han sig i Kalundborg, hvor han nu har en pæn lille Forretning, bl. a. omfattende Billedindramning.

En meget gammel Bagerforretning ejes af Bagermester *C. Clorius*, der er født 1870 i Kalundborg. Clorius senior deltog i Krigen 1864 og overtog Forretningen kort efter sin Hjemkomst. Det var en dygtig Mand, der bl. a. var Medstifter af Bagermester-Foreningen for Sjælland og Lolland-Falster. 1904 overtog Sønnen Forretningen og han har stadig ført den frem i samme Spor. Han beskæftiger nu 8 Mennesker.

Slagtermester *Lars Hansen*, der er født 1869, lærte i Saksøbing. 1893 etablerede han sin egen Forretning i Kalundborg og senere byggede han selv en Ejendom til sin Virksomhed. Hansen er en dygtig Mand, der bl. a. fik Medalje paa Udstillingen i 1898 og af sine Fagfæller er valgt til Formand for Slagtermesterforeningen og af sine Medborgere til Formand for den borgerlige Syge-

Rs. Jenaens Skoleforretning

Glarmester Hermansens Ejendom

C. Clorius Bagermester

oparbejdet sig en god Slagterforretning med tilhørende Pølsefabrik.

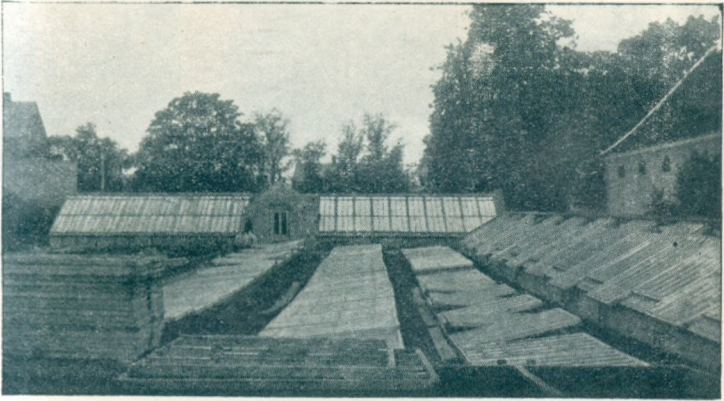
Der findes flere udmærkede Gartnere i Byen. Handelsgartner *Anders Hansen*, der er født i Nr. Alslev

1864, paabegyndte selvstændig Virksomhed i Kalundborg 1907.

Han driver Gartneriet paa Kalundborg Ladegaard og beskæftiger her 12 Mand. I Gartneriet dyrkes snart sagt alt, d. v. s. det er et blandet

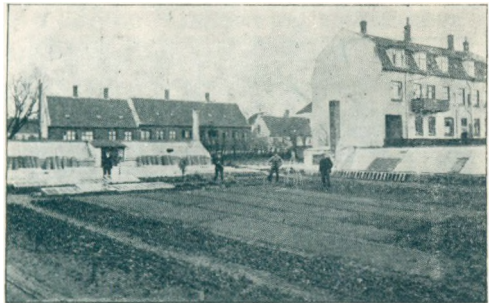
Lars Hansens Kødudsalg

Ladegaardens Gartneri

Gartneri, med Drivhuse, Mistbænke og Friland, hvor der dyrkes saavel Nytteurter som Blomster.

Gartneriet Rosendal er ogsaa et stort, anset Handelsgartneri, der spænder over 2 Td. Land hvorpaa der væsentlig dyrkes Blomster. Gartneriet ejes af Handelsgartner *Chr. Petersen*, der er født 1854, blev selvstændig 1884 og etablerede sig i Kalundborg 1894. Petersen er Formand for Holbæk Amts Afdeling under Dansk Gartnerforening. — L. Chr. Olsens Handelsgartneri er anlagt 1875. Det dyrker væsentlig Nytteplanter som Kaal, sær-

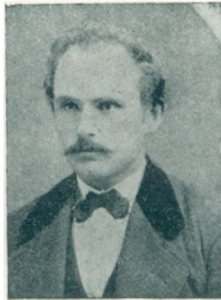

Chr. Petersens Handelsgartneri

N. Olsen,
Urmager

Rs. Jensen,
Skomagemester

Anders Hansen,
Handelsgartner

lig Blomkaal, Meloner og Urtesager. *L. Olsen* overtog i 1910 Gartneriet efter sin Fader og leder det i det gamle gode Spor.

— — —
De nye Samfærdselsmidler, Jernbanen og Dampskibet ophævede Afstandene. Konkurrencen skærpedes, Ideerne fløj hurtigt over Landene. Dette indvirkede paa alle Forhold og mærkedes alle Vegne. Haandværket blev mange Steder til Industri og den industrielle Virksomhed til rationel drevet Fabriksdrift i stort Format.

Udviklingen var forskellig i de forskellige Byer, men den sporedes overalt. — I Kalundborg findes der nu flere industrielle Virksomheder, hvoraf vi tidligere har omtalt den nyeste og

Gartner Chr._Olæns Udsalg

Georg Mæhl,
Direktør

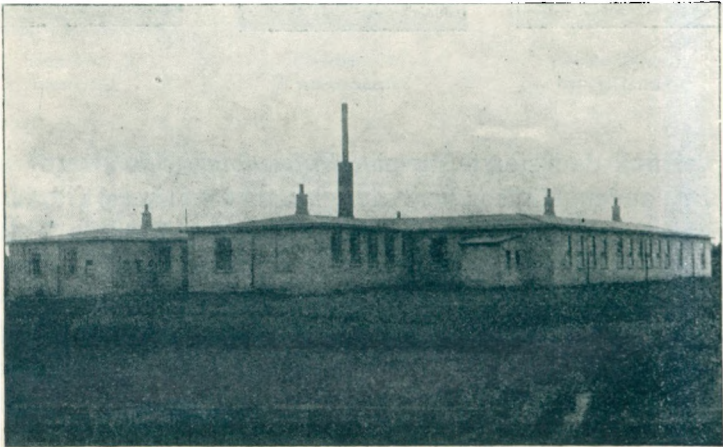
W. Madsen,
Skrædermester

L. Hermansen,
Glærmester

vel nok den største, nemlig *Kalundborg Skibsværft*. — En anden Virksomhed, der i Løbet af kort Tid har naaet en betydelig Størrelse, er *Akts. Avanti's* Virksomhed. Dens Oprindelse er en mindre mekanisk Virksomhed til Fremstilling af elektriske Artikler som Direktør *H. Jørgensen* oprettede i 1913. I Efteraaret 1916 stiftedes Aktieselskabet Avanti med en Kapital paa 250,000 Kr. Selskabet overtog Jørgensens Virksomhed og denne blev samtidig Selskabets administrerende Direktør. I Nyvang opførtes en moderne Fabriksbygning paa 5 Fløje med alle moderne Maskiner og udmærkede Bekvemmeligheder for Personalet, der tæller 50 Mennesker. Af Fabrikens forskellige Produkter kan nævnes Tumblerafbrydere, Krivaafbrydere, Stikkontakter og forskelligt vandtæt Installationsmateriel, og disse Ting afsættes ikke alene her i Landet, men eksporteres i stedse stigende Grad. — Direktør Jørgensen, der har lagt Grunden til denne store Virksomhed, er født i Kalundborg 1875. Han er Næstformand i Haandværkerforeningen.

Ved Omtalen af Banegaard og Havneforhold i Kalundborg findes et Billede af en stor Fabriksbygning, der ligger lige op mod Banelinien. Det er *Akts. Kalundborg Motorfabrik*, der ledes af den dygtige og energiske Direktør I. Bukh. Fabriken er ret omfattende og har en meget stor Motorfabrikation, væsentlig af Dieselmotorer og den beskæftiger et halvt hundrede

Fabriken Avantl i Nyvang

Mand. Direktør Bukh er uddannet ved Maskinfaget bl. a. ved fleraarige Ophold i Tyskland, England og Amerika og hans Dygtighed paa Dieselmotoromraadet karakteriseres ved, at det Hjelmstjerne-Rosenkranske Fond tildelte ham en Anerkendelse og Belønning for hans Arbejde paa dette Omraade, navnlig gennem hans Opfindelse vedrørende Motorens Igangsætning.

Fabrikant *H. O. Cappelen* er født i Aarhus 1869. Han uddannedes i Maskinfaget og interesserede sig

meget for Motorer i Forbindelse med Kørsel, Flyvning o. l. og han begyndte at køre Biler i den Tid, da baade Magnet og Akkumulator var ukendte Ting. Fra en liden Begyndelse har han med megen Energi oparbejdet sig en betydelig Virksomhed, hvis Specialitet selvsagt er Cycler og Motorkøretøjer, men han har ogsaa paa dette Omraade skabt sig en stor Forretning. —

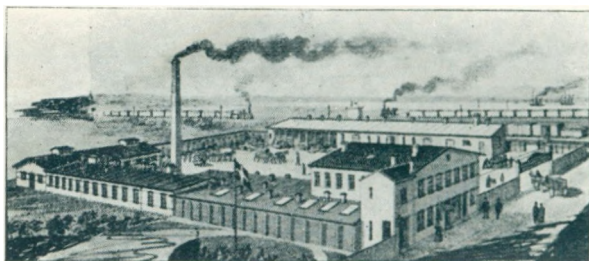
H. C. Cappelens Maskinfabrik

Kalundborg har, som alle Byer med et godt Opland, et stort Slagteri.

Kalundborg Andelssvineslagteri blev startet 1896 og paabegyndte Driften Aaret efter med ca. 1000 Andels-havere. Slagteriets første Formand var Proprietær O. Lavaetz, Refsnæsgaard, der gjorde et stort Arbejde for at faa Slagteriet oprettet. Den første Direktør var Hans Christensen fra Aarhus, der virkede fra Slagteriets Start

indtil den 1. Oktober 1917 da han fratraadte paa Grund af Sygdom.

Siden Starten er Virksomheden vokset betydelig, og der er nu 1850 Andelshavere. I det første Driftsaar blev der slagtet 13054 Svin. Omsætningen beløb sig til 681,000 Kr. I Aaret 1916 blev slagtet 22423 Svin, og Omsætningen beløb sig til 3½ Million Kr. I Forbindelse med Slagteriet drives Pøsefabrikation, Fedt-smelteri og en Ægexportforretning, som blev oprettet i Aaret 1898. Det første Aar modtoges 46,000 kg. Æg,

Kalundborg Andelsvineslagteri

og Omsætningen var 50,000 Kr. I Aaret 1916 modtoges 352,000 kg Æg, og Omsætningen var 725,000 Kr.

Slagteriets nuværende Formand er Møller N. P. Nielsen, Ulstrup Mølle pr. Kalundborg. Slagteriets nuværende Direktør er Georg Mæhl, der virkede i Slagteriets Tjeneste som Bogholder indtil hans Avancement for et lille Aars Tid siden.

Læderfabrikant *Chr. Valentin* er født i Assens 1889 og fik sin Uddannelse dels i Faderens Garveri og dels i Tyskland. Fra Nytaar 1913 overtog han en meget gammel Forretning i Kalundborg som han med megen Energi og ubestridelig Dygtighed arbejdede op saa Om-

Sererin Gottlob,
Guldamed

E. Hartmann-Hjort,
Installatør

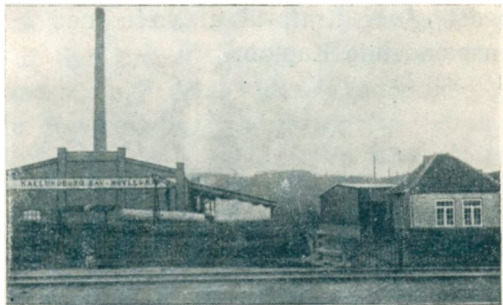

L. Olsen,
Handelsgartner

sætningen nu er fordoblet. Den heraf følgende stærkt forøgede Produktion er naaet ved Indførelse af en fuldt moderne Drift. Virksomheden beskæftiger 12 Mennesker og fremstiller navnlig Overlæder.

Op imod Banelinien ligger *Kalundborg Sav- og Høvleværk*, der er grundlagt 1897 af Jens Nimb og den gennemgik derefter en Række Omskiftelser fra Akts. til Enkeltmandsvirksomheder indtil den kom i Hænderne paa Savværksejer *J. Barslund*, der er født 1872 i Holstebro. Denne gik straks igang med at indføre rentable Ændringer i Savværkets Drift.

Der blev indlagt en Serie Snedkermaskiner for Bygningsnedkeri,

Kalundborg Sav- og Høvleværk

og dette er nu et betydeligt Led i den stadig voksende Forretning. Samtidig udvidedes ogsaa Savværket, saaledes at det kom til at omfatte Trævarefabrikation i forskellig Retning. Barslund havde navnlig Øjet aabent for den lokale Forretning til Byens og Omegnens Haandværkere, særlig Artikler for Snedkere, Karetmagerne og Drejere. Den stedse stigende Omsætning har bevist, at den nye Ejer saa rigtig paa Virksomheden og man tør rolig spaa Savværket en fortsat Fremgang.

— — —

Kalundborg er i første Række Handelsbyen, men den har tillige en meget dygtig Haandværkerstand og en Industri, der selvom den ikke ompænder saa meget, dog yder en betydelig Indsats, som spores inden for Byen og dens daglige Virkeomraade.

Da Esbern Snare vendte tilbage til Kalundborg fra sine Togter varslede den femtaarnede Kirke ham om, at hans Slægts Fremtid var sikret. Lad os bygge Bro fra Fortid til Fremtid og baade tro og haabe, at den store Udvikling den gamle, historiske By paa Refsnæs nu gennemlever maa sikre dens Fremtid — og samtidig bringe Byens Borgere den indre Glæde og Lykke, der bedst giver Kraft til at være med i vor Tids nerveanspændende Kapløb.

=====

A. V. Jensen,
Restaurator

Carl M. Laursen,
Hotelejer

Den smukke Omegn lokker mange Turister til Byen. Her er kønt og her er Fred. Det er et af Landets sundeste Opholdssteder for nervesyge Mennesker og her er vidunderlige Ture at gøre for Ferierejsende.

Hotellerne i Kalundborg byder den Rejsende alt hvad han ønsker. Her findes det moderne, elegante og det jævne, stilfærdige Hotel.

Byens fornemste og første Klasses Hotel er *Hotel Postgaarden*, der ligger paa Byens Hovedgade. Det ejes og ledes af den meget dygtige Hoteler *F. Lundgren*, der gennem mange Aars Hotelvirksomhed i Kalundborg kender Byen og forstaar at indrette alt til de Rejsendes Bekvemmelighed. Hotellet er udstyret med al moderne Komfort.

Jernbanehotellet ved Banegaarden ledes af Carl M. Laursen og *Højskolehotellet* ledes gennem Aar af dets Ejer Signe Jensen. først i Kordilgade hvor nu

Hotel du Nord ligger, senere det Højskolehotel der overtoges 1914 men nu atter er solgt.

Spadserer man ind i Byen findes der flere Steder, hvor man kan faa den Vederkvægelse i Form af Mad og Drikke, der i disse Tider ganske vist er rationerede men dog endnu kan faas. Der er det i 1906 aabnede

Berlinerconditoriet

Berlinerconditori, der ledes og er startet af Konditor Fr. Petersen. I Forbindelse med eget stort Bageri og Konditori driver Petersen et moderne indrettet Cafe-lokale, hvor man foruden de søde Sager kan drikke sin Kaffe med eller uden Cognac, sin Øl eller Sodavand og samtidig lytte til Musikkens Toner enten der nu spilles en smægtende Vals eller en halsbrækkende Ragtime.

Et Sted bør man absolut besøge. Det er *Slotskælderen*, en morsom Café der er indrettet i en interessant gammel Kælder og i hele sit Udstyr ført tilbage i gammel Stil. Slotskælderen overtoges for 8 Aar siden af Restauratør A. V. Jensen, der har evnet at samle en fast Kundekreds. Ogsaa her er der paa visse Tider Musik.

Slotskælderen

INDHOLD

Kalundborg Historie	5
Kalundborg i vore Dage	27
Handelslivet i Kalundborg.....	59
Haandværk og Industri	81

